

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

Správa chráněné krajinné oblasti Jeseníky

Šumperská 93, 790 01 Jeseník

Plán péče o chráněnou krajinnou oblast JESENÍKY

na období 2014–2023

OBSAH

1. Úvod	4
2. Ochrana přírody	5
2.1 Strategie ochrany přírody a krajiny v CHKO	5
2.2 CHKO	6
2.2.1 Návrhy na úpravu hranic CHKO a bližších ochranných podmínek	6
2.2.2 Návrhy na změnu zonace CHKO	7
2.3 Maloplošná zvláště chráněná území	7
2.4 Soustava Natura 2000	8
2.5 Památné stromy a mimolesní zeleň	10
2.5.1 Památné a významné stromy	10
2.5.2 Mimolesní zeleň	11
2.6 Rostlinná společenstva	11
2.7 Významné druhy rostlin	13
2.8 Významné druhy živočichů	15
2.9 Invazní a expanzivní druhy	19
2.10 Neživá příroda	21
2.11 Územní systémy ekologické stability	22
2.12 Krajinový ráz	23
2.13 Monitoring, výzkum	24
2.14 Práce s veřejností	26
3. Lidské činnosti ovlivňující stav přírody a krajiny	29
3.1 Lesní hospodářství	29
3.2 Zemědělství	33
3.3 Myslivost	35
3.4 Rybníkářství a sportovní rybářství	36
3.5 Vodní hospodářství	37
3.6 Výstavba	40
3.7 Dopravní a inženýrské sítě	43
3.7.1 Doprava	43
3.8 Průmysl	45
3.9 Zacházení s odpady	46
3.10 Těžba nerostných surovin	47
3.11 Rekreace	47
4. Závěrečný přehled prioritních úkolů za celou CHKO	51
5. Seznam zkratk	52
6. Použitá literatura	53

Přílohy

- č. 1 Doporučená opatření k zachování populací druhů ptáků v Ptačí oblasti Jeseníky
- č. 2 Rámcové směrnice péče o les
- č. 3 Popis lesních porostů v I. zóně CHKO Jeseníky mimo stávající MZCHÚ a výčet plánovaných opatření v nich

1. Úvod

Plán péče o CHKO Jeseníky je plánem péče o zvláště chráněné území ve smyslu ustanovení § 38 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon“). Je odborným a koncepčním dokumentem ochrany přírody, který na základě údajů o dosavadním vývoji a současném stavu zvláště chráněného území navrhuje opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany ve zvláště chráněném území. Zpracování plánů péče o CHKO zajišťuje v souladu s ustanovením § 38 odst. 2 zákona Ministerstvo životního prostředí prostřednictvím Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Náležitosti plánů péče upravuje prováděcí vyhláška č. 64/2011 Sb., o plánech péče, podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území. Podrobnosti jsou stanoveny metodickým pokynem Ministerstva životního prostředí č. 16, kterým se stanoví obsah plánů péče o chráněné krajinné oblasti a postup jejich zpracování, projednávání a schvalování, publikovaným ve věstníku MŽP částka 12/2007.

Podle zákona slouží plán péče jako podklad pro jiné druhy plánovacích dokumentů a pro rozhodování orgánů ochrany přírody. Pro fyzické ani právnické osoby není závazný, pro orgány ochrany přírody je základním koncepčním dokumentem, ze kterého vycházejí při realizaci opatření k zachování nebo zlepšení stavu území a péči o předměty ochrany CHKO. Povinnosti Správy CHKO, které vyplývají přímo ze zákona, nejsou v plánu péče uvedeny.

Tento plán péče je zpracován na období deseti let (2014–2023). Je druhým plánem péče pro CHKO Jeseníky od přijetí zákona v roce 1992. První plán péče byl vyhotoven kolektivem autorů z řad pracovníků Správy CHKO Jeseníky pro období 2003–2013 a Ministerstvem životního prostředí schválen protokolem č. j. 620/5186/03 ze dne 16. září 2003.

Tento plán péče byl zpracován AOPK ČR, ve spolupráci Správy CHKO Jeseníky (dále jen Správa) a odboru zvláštní ochrany přírody.

2. Ochrana přírody

2.1 Strategie ochrany přírody a krajiny v CHKO

CHKO Jeseníky představuje díky kombinaci řady velmi dobře dochovaných ryze či převážně přírodních prvků (horské smrčiny, subalpínské bezlesí, rašeliniště, skalní biotopy), vysoké lesnatosti a charakteristicky utvářené kulturní krajiny (včetně rozsáhlých historických dobývacích prostor) území výjimečné v národním i střeoevropském kontextu.

Kromě specificky utvářené harmonické kulturní krajiny lze za hlavní předměty ochrany CHKO Jeseníky, které ji odlišují od ostatních velkoplošných zvláště chráněných území, označit primární alpské bezlesí (bez přirozené účasti borovice kleče), klimaxové horské a rašelinné smrčiny a otevřená rašeliniště.

Krajina Jeseníků v průběhu staletí prošla zásadními proměnami. Po rozsáhlém odlesňování a přetěžování lesů, těžbě a zpracování rud, které vrcholily v 18. a první polovině 19. století, došlo po druhé světové válce k vysídlení německé populace a k podstatnému snížení počtu obyvatel v regionu, které se odrazilo především v přetržení kulturní kontinuity a vztahu místních obyvatel k přírodnímu a kulturnímu dědictví této části Sudet. V krajině se důsledky změny struktury populace projevily především v zániku některých obcí, zalesňování nevyužitých zemědělských pozemků a v definitivním opuštění hospodaření nad horní hranicí lesa. Následné scelování zemědělských pozemků v rámci rozvoje socialistického zemědělství se významně podepsalo na krajinné mozaice a biologické rozmanitosti podhůří.

V současné době se krajina dostává pod tlak rozvojových aktivit spočívajících v rozrůstání zástavby, budování rekreačních areálů a potenciálně i dopravní infrastruktury.

Problémy spočívající v imisním narušení lesních porostů zejména na návětrných svazích Hrubého Jeseníku v současnosti již nelze považovat za aktuální, na rozdíl od stále vysokých stavů spárkaté zvěře v oblasti, která na většině území i přes dílčí zlepšení trvale znemožňuje samovolný návrat většiny druhů dřevin, klíčových pro obnovu biologické rozmanitosti i zlepšení stavu půd lesních ekosystémů. V subalpínském bezlesí stále existují rozsáhlé porosty nepůvodní borovice kleče, které se místy velice rychle zapojují (o 20–90 % za 30 let, Hošek 2007). K dramatickým změnám dochází také ve struktuře travinobylinné vegetace nad hranicí lesa, razantně přibývá poměrně uniformních porostů borůvky často na úkor druhově bohatých subalpínských trávníků. Příčinou těchto změn je pravděpodobně upuštění od tradičního hospodaření na holích po 2. světové válce v synergii s atmosférickou depozicí síry a dusíku a postupným zvyšováním teploty. V případě horských smrčín, jejichž věk odpovídá počínajícímu stádiu rozpadu, představuje (v současné realitě pravděpodobně se měnícího klimatu) zásadní problém otázka udržitelnosti tohoto ekosystému v dnešní podobě, což úzce souvisí zejména s přístupem k eliminaci kůrovce.

Strategie ochrany přírody a krajiny na příští období vychází z uvedených skutečností a dalších souvislostí. Základním cílem je zachování a obnova přirozených funkcí krajiny uchováním:

- příznivého stavu hlavních předmětů ochrany CHKO Jeseníky (přirozené smrčiny, alpské bezlesí, rašeliniště, štoly, kulturní krajina)
- populací zvláště chráněných a významných druhů rostlin a živočichů
- příznivého stavu předmětů ochrany evropské soustavy Natura 2000
- příznivého stavu ekosystémů a celkové přirozené biologické rozmanitosti území
- ostatních přírodních a kulturních hodnot území

Opatření by měla směřovat především

- k ochraně a zachování typického krajinného rázu a udržení pestrosti krajiny (zachování nelesních enkláv, zachování rozptýlené zeleně v zemědělské krajině)
- k aktivnímu managementu cenných částí přírodního prostředí zaměřenému na uchování případně obnovu druhové rozmanitosti včetně jejich monitoringu
- k udržení druhové rozmanitosti druhotně nelesních stanovišť, trvalému monitoringu a podpoře zvláště chráněných (zejména deštníkových) druhů rostlin a živočichů v lokalitách

jejich výskytu i mimo MZCHÚ (např. šikoušek zelený, prstnatec májový, lilie cibulkonosná, zdrojovka pramenišní, zvonek vousatý, lipnice jesenická, zvonek jesenický, roháček jedlový, jasoň dymnivkový, saranče vrzavá, okáč menší, čolek karpatský, jeřábek lesní, datlík tříprstý, linduška horská, chřástal polní, sokol stěhovavý, vrápenec malý, netopýr černý, vydra říční a rys ostrovid).

Naplnění cílů by mělo být zajištěno především prostřednictvím:

- komunikace s místní i regionální samosprávou zaměřená na spolupráci v uchování jedinečných přírodních a krajinných hodnot CHKO Jeseníky, šetrném využívání přírodních zdrojů a rekreačním využívání s preferencí měkkých forem cestovního ruchu a prevencí realizace záměrů nevratně poškozujících krajinu a další chráněné fenomény
- komunikace s místními hospodáři zaměřená na udržení nebo obnovení šetrných způsobů obhospodařování nelesních pozemků
- prezentace přírodního dědictví široké veřejnosti s cílem opětovného navázání blízkého vztahu lidí ke krajině a vytvoření atmosféry porozumění pro její ochranu (včetně nezbytnosti některých zákonných omezení)
- intenzivní komunikace s dominantním správcem lesů v majetku České republiky s cílem
  - optimalizovat stavy zvěře vzhledem k užitnosti lesních ekosystémů
  - pokročit v redukci klečových porostů v nejcennějších lokalitách, provádění opatření vedoucích k udržení druhové rozmanitosti v subalpínském bezlesí a monitoringu
  - zpracovat a následně zahájit realizaci dlouhodobé koncepce změny druhové skladby porostů zejména v návaznosti na nejcennější partie horských smrčín
  - preferovat ve vybraných lokalitách s přirozenými ekosystémy (např. MZCHÚ, kde jsou tyto ekosystémy předmětem ochrany) přírodní procesy a minimalizovat (příp. eliminovat) lidské zásahy

2.2 CHKO

2.2.1 Návrhy na úpravu hranic CHKO a bližších ochranných podmínek

Charakteristika problematiky

Chráněná krajinná oblast Jeseníky byla zřízena výnosem MK ČSR ze dne 19. 6. 1969, č. j. 9886/69 – II/2 (podle § 8 odst. 2) zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Podle čl. 6 Výnosu MK ČSR, č. j. 9886/69 byl Severomoravským krajským národním výborem spolu s MK ČSR a v dohodě s ústředním výborem Českého svazu tělesné výchovy vydán Statut CHKO Jeseníky pod č. j. 10.863/69 ze dne 29. července 1969.

Výnos o zřízení CHKO Jeseníky v současnosti neodpovídá plně potřebám z hlediska zájmů ochrany přírody a krajiny, jelikož obsahuje bližší ochranné podmínky obdobné základním ochranným podmínkám ve smyslu § 26 zákona, naopak některé bližší ochranné podmínky v dnešní době potřebné (např. možnost ovlivnit vyznačování nových turistických stezek) ve výnosu chybějí.

Poměrně problematický je čl. 3, který proklamuje, že na obce, „jimiž prochází hranice oblasti, hledí se ve věcech územního plánování na celý jejich intravilán, jako by ležel v oblasti; obdobně se hledí na celá lázeňská místa Jeseník Lázně, Lipová-lázně a Velké Losiny včetně ochranného pásma přírodních léčivých zdrojů Velkých Losin.“ Přitom Správa má platnou legislativou územní kompetence jednoznačně vymezeny a limitovány hranicemi CHKO. Tento článek by měl být v případě nového nařízení vypuštěn.

Vymezení hranice CHKO Jeseníky probíhá po jednoznačných liniích, jimiž jsou silnice nebo železnice a vodní toky. Vzhledem k přehlednému vymezení trasování není třeba hranici CHKO měnit, výjimkou může být město Jeseník, kde je žádoucí vynětí jeho centrální části z CHKO a vedení hranice po místních komunikacích. Z pohledu ochrany přírody a krajiny by tímto krokem nebyl ohrožen ani krajinný ráz ani dochovaný stav přírodního prostředí. Obdobně lze z CHKO vyjmout centrální část města Vrbna pod Pradědem.

Dlouhodobý cíl

- zabezpečení odpovídající ochrany území CHKO v jasně definovaných hranicích

Navrhovaná opatření

- zpracovat návrh na vyhlášení CHKO s úpravami hranice ve smyslu výše uvedených návrhů včetně aktualizace bližších ochranných podmínek

2.2.2 Návrhy na změnu zonace CHKO

Charakteristika problematiky

Na základě návrhu Správy byly Ministerstvem životního prostředí dne 27. 6. 1994 protokolem č. j.: OOP/2818/94 vymezeny čtyři zóny odstupňované ochrany přírody pro území CHKO Jeseníky s přibližným zastoupením I. zóny 7 %, II. zóny 23 %, III. zóny 66 % a IV. zóny 4 %. Zonace rámcově velice dobře odráží zachovalost a zranitelnost přírodních hodnot CHKO Jeseníky, z pohledu zachování příznivého stavu hlavních předmětů ochrany ji lze rámcově považovat za funkční a nevyžaduje proto naléhavou revizi. Přesto v případě, že by došlo k novému vyhlášení CHKO Jeseníky, lze navrhnout určité dílčí úpravy s cílem zajistit pokrytí hlavních předmětů ochrany, zejména přirozených horských smrčín I. zónou. Jako vhodné se jeví též zařazení dalších významných fenoménů jako jsou zachovalé nivy vodních toků s přirozenou morfologií či některé druhově mimořádně bohaté louky do II. zóny. Současně je možné do III. zóny přesunout některé části krajiny, u nichž zachovalost přírodních podmínek neodpovídá zařazení do I. či II. zóny.

Dlouhodobý cíl

- odpovídající zajištění diferencované ochrany přírody a krajiny s ohledem na zachovalost a zranitelnost předmětů ochrany v CHKO, a to optimalizací vymezení jednotlivých zón

Navrhovaná opatření

- zpracovat návrh dílčích změn zajišťující zpřesnění vymezení zón se zohledněním nových poznatků o přírodních a krajinných hodnotách území

2.3 Maloplošná zvláště chráněná území

Charakteristika problematiky

Současná plocha maloplošných zvláště chráněných území v CHKO Jeseníky je 4 914,29 ha, což představuje 6,6 % plochy CHKO. S ohledem na současnou úroveň poznání přírodního prostředí a změn, které v něm probíhají, je možné formulovat návrhy na vyhlášení dalších maloplošných zvláště chráněných území, zejména tam, kde stávající nástroje ochrany nedostatečně zajišťují zachování příznivého stavu přírodního prostředí. Zejména jde o pokrytí některých významných lokalit celostátně či regionálně ohrožených druhů či vytvoření kompaktních celků zahrnující zachovalé a cenné přírodní prostředí (vrchoviště, horské smrčiny, bučiny).

Dlouhodobý cíl

- reprezentativní síť maloplošných zvláště chráněných území se zajištěnou odpovídající péčí zachycující a uchovávací stanovištní a druhovou rozmanitost přírodního prostředí v CHKO Jeseníky

Navrhovaná opatření

- na základě výsledků průzkumů a analýzy ohrožení prověřit a u vybraných území zajistit zpracování podkladů pro vyhlášení zvláště chráněných území a případně vyhlásit nová MZCHÚ na vybraných lokalitách, kde současný režim ochrany na úrovni II. či III. zóny CHKO Jeseníky není pro zachování příznivého stavu přírodního prostředí dostatečný:

- **Jezerná:** vrchovištní rašeliniště s bradáčkem srdčitým a kyhankou sivolistou, navazující podmáčené a třtinové smrčiny ve stádiu počínajícího rozpadu, cca 105 ha
- **Jezerníky–Slatě:** vrchovištní rašeliniště s šichou oboupohlavnou, bradáčkem srdčitým, ostřicí mokřadní a okolní lesní porosty, návaznost na PR Vysoký vodopád, cca 80 ha
- **Špičák:** zachovalý kompaktní strukturovaný a dlouhodobě samovolně se vyvíjející porost buku a javoru klenu s lilí zlatohlavou, jádro 20 ha, celkem cca 40 ha
- **Šumný potok:** klenová bučina ve věku přesahujícím 170 let s bohatým bylinným patrem a výskytem kriticky ohroženého puchýřníku sudetského, který zde má jedinou lokalitu v ČR; v současnosti PCHP (od r. 2011 do konce platnosti LHP – 2016), cca 15 ha
- **Javorná:** suťový les v úzkém pásu podél potoka v závěru údolí Javorné, představující nejbohatší malakozoologickou lokalitu v CHKO Jeseníky s výskytem *Vestia rajonevici moravica* (vřetenatka moravská) a dalšími 49 druhy měkkýšů; jádro cca 3 ha, celkem cca 30 ha
- **Rašeliniště Stará Ves:** komplex přechodových rašelinišť, podmáčených smrčín a olšin s výskytem kruštíku bahenního, korálice trojklané a prstnatce Fuchsova; cca 15 ha
- **Bobrovník:** komplex přechodových rašelinišť, slatinných a podmáčených luk s podmáčenými olšinami, bohaté populace prstnatce májového, vachty trojlísté, mečiku střechovitého, ostřice Davallovy a bledule jarní; cca 13 ha
- **Schinderhübel (Rasovna):** pegmatitové žíly s řadou vzácných minerálů, celosvětově významné naleziště chryzoberylu, dále je přítomen např. beryl, bavenit, bismutin, gahnit; cca 1 ha

Pozn. Vlastní předměty ochrany uvažovaných nových MZCHÚ jsou zpravidla lokalizované na menší ploše než je zde uvedená, která vychází z hranic trvalého prostorového rozdělení lesa.

- připravit návrhy na nové vyhlášení z důvodu nutnosti zajištění ochrany cenných ploch:
  - NPR Šerák-Keprník – rozšíření o území Sněžná kotlina, Červená hora, komplex lesů v závěru Hučivé Desné (tzv. Japonská zahrada), masív Vozky a navazující smrkové lesy na LHC Hanušovice – území, které je v současnosti zařazené do I. zóny CHKO a ochranného pásma NPR; cca 380 ha,
  - NPR Praděd – rozšíření o lesní porosty při a pod hranicí lesa v závěru Sviního, Velkého Dědova a Medvědího dolu, o území přírodní rezervace Břidličná a Pod Jelení studánkou, cca 950 ha
- zpracovat nezbytné podklady pro zahájení procesu vyhlášení ZCHÚ a zahájit proces nového vyhlášení u vybraných MZCHÚ:
  - PR Skalní potok – rozšíření o morfologicky členitý svah s četnými skalami s přírodě blízkým lesním porostem ve věku 110 – 150 let (dílec 818B), plocha cca 25 ha,
  - PR Rabštejn – rozšíření rezervace o navazující květnaté bučiny s kyčelnicí devítilistou a prameništi, vytvoření uceleného cca 60 hektarového lesního komplexu s perspektivou funkčních autoregulačních mechanismů.

2.4 Soustava Natura 2000

Charakteristika problematiky

Na území CHKO Jeseníky se nachází 14 evropsky významných lokalit (EVL), které jsou součástí Nařízení vlády č.132/2005, kterým se stanoví národní seznam evropsky významných lokalit (Národní seznam). Zaujímají celkem plochu 101,5 km², což představuje 13,6 % celkové plochy CHKO. S výjimkou EVL Branná – hrad, Heřmanovice, Údolí Malínského potoka, Sokolí potok, Karlova Studánka a Suchá Rudná – zlatý lom, které jsou určeny k ochraně biotopů evropsky významných druhů, jsou EVL ve významném překryvu s maloplošnými zvláště chráněnými územími. Ptačí oblast Jeseníky se rozkládá na ploše 521,6 km² a zaujímá 70,1 % CHKO.

Populace lipnice jesenické a zvonku jesenického, které do doby vytváření soustavy Natura 2000 nebyly přesněji kvantifikovány ani sledovány, jsou nyní pravidelně každoročně monitorovány (v současnosti probíhá každoroční sčítání a měření trsů a počtu stébel lipnice a sčítání květonosných lodyh zvonku jesenického). Pravidelný dlouhodobý monitoring se zaměřuje také na letouny (EVL Franz-Franz, Javorový vrch, Branná – hrad, ale i další zimoviště), čolka karpatského (EVL Karlova Studánka a Heřmanovice a další lokality sloužící tomuto druhu k reprodukci) a na mozolku skalní (*Mannia triandra* – EVL Šumárník). Rozšíření šikouška zeleného (*Buxbaumia viridis*) se zevrubnějším průzkumem celého území ukázalo podstatně větší, než bylo známo v době přípravy soustavy Natura 2000, tento druh tedy v CHKO bezprostředně ohrožený není, na území některých EVL, např. Údolí Malínského potoka, to však konstatovat s jistotou nelze. Výskyt stěvlíka hrboлатého (*Carabus variolosus*) byl rovněž v rámci EVL, kde je předmětem ochrany, v roce 2012 potvrzen.

Monitoring předmětů ochrany Ptačí oblasti Jeseníky probíhá pravidelně, nikoliv každoročně, stav populací chřástala polního (*Crex crex*) a jeřábka lesního (*Bonasa bonasia*) se jeví jako setrvalý a příznivý.

Dlouhodobý cíl

- příznivý stav přírodních stanovišť a druhů, které jsou předmětem ochrany v EVL a PO, tj. zachovaný nebo zlepšený rozsah a kvalita přírodních stanovišť a stabilní populace druhů

Navrhovaná opatření

- po dohodě s vlastníkem lesa a při zohlednění principu ochrany před povodňovými škodami zajistit ponechávání dostatečného množství tlejícího dřeva v blízkosti vodních toků v lokalitách s výskytem šikouška zeleného a stěvlíka hrboлатého, při respektování principů ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku (viz kap. 3.1.)
- přibližně v pětiletém intervalu odbahňovat části tůní v jednotlivých lokalitách s výskytem čolka karpatského
- udržovat zabezpečení vstupů do podzemních prostor, které jsou zimovišti letounů (vrápenec malý, netopýr černý)
- zajistit zamezení vstupu na lokalitu mozolky skalní
- zajistit přítomnost strážce přírody v exponovaných termínech na Petrových kamenech (viz kap. 2.14.) pro ochranu lipnice jesenické a zvonku jesenického
- zachovat rozsah a kvalitu přírodních stanovišť, které jsou předměty ochrany EVL, zejména (viz též kap. 2.6.):
  - neměnit vodní režim rašelinišť, podmáčených luk a olšin
  - nepřevádět porosty klasifikované jako bučiny nebo suťové lesy na porosty s převahou smrku (viz kap. 3.1.)
  - ponechávat dostatek tlejícího dřeva potřebného pro uchování biodiverzity a obnovu horských smrčín (viz kap. 3.1.), při respektování principů ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku
  - přistoupit k redukci porostů borovice kleče v místech, kde prokazatelně ovlivňují abiotické podmínky determinující jednotlivé typy přírodních stanovišť subalpínského bezlesí a předejít jejímu dalšímu šíření a rozrůstání
- v ptačí oblasti zachovat mozaiku luk s různým termínem sečení včetně pozdně sečených zamokřených partií (chřástal polní) a upřednostňovat podrostní způsoby hospodaření v lesích s podporou keřového patra a vtroušených listnáčů, jako jsou břízy, olše, topol osika či vrba jíva pro podporu jeřábka lesního (viz kap. 3.2. a 3.1.)

2.5 Památné stromy a mimolesní zeleň

2.5.1 Památné a významné stromy

Charakteristika problematiky

Památné stromy na území CHKO Jeseníky tvoří poměrně rozsáhlou nepominutelnou složku krajiny a mají široké spektrum významů. Většinou se prolínají významy historické, krajinnotvorné, uchování původního genetického fondu až po dendrologické zvláštnosti. Tyto stromy se v krajině nacházejí soliterně, ve skupinách i v alejích. Je zde evidováno celkem 84 položek (75 jednotlivých stromů, 7 skupin – 17 stromů a 2 stromořadí – 318 stromů) s celkovým počtem 410 jedinců.

Na území CHKO Jeseníky zajišťuje správa pravidelnou kontrolu jejich zdravotního stavu a v návaznosti na ní je pak ve spolupráci s vlastníky památných stromů plánováno odpovídající odborné ošetření stromů tak, aby se zajistila jejich dlouhodobá perspektiva a zároveň provozní bezpečnost. Památné stromy obvykle dosahují značného stáří a vzrůstu. Z toho vyplývá značná náročnost některých ošetření. Nejobvyklejším zásahem je zdravotní řez, který je v určitém cyklu prováděn až na výjimky takřka na všech památných stromech. Podle aktuální situace se pak přistupuje i k dalším opatřením jako jsou například řezy redukční, bezpečnostní vazby speciálními lanovými systémy a krytí větvních úžlabí a dutin.

V předchozím období došlo i ke zrušení některých památných stromů z důvodů jejich úhynu, totálního rozlomení nebo vyvrácení (např. Lípa v Bedřichově, Jilm v Bílém Potoce nebo Mléč v Andělské Hoře). Některé stromy však i přes značně zhoršený stav dokáží obdivuhodně zregenerovat (např. lípa zvaná "torzo" v Ostružné).

Vedle památných stromů se na území CHKO Jeseníky nachází značné množství stromů významných (např. další stromy významné svou historií, vzrůstem, věkem či estetickým působením). I tyto stromy jsou sledovány a dle potřeby a možností se realizují jejich ošetření. Vytipování jedinci jsou navrhováni na vyhlášení za památné. S ohledem na značné množství památných stromů v oblasti jsou kritéria výběru pro vyhlášení nových poměrně přísná.

Dlouhodobý cíl

- zachování památných a významných stromů na celém území CHKO v příznivém zdravotním stavu a s dlouhodobou perspektivou

Navrhovaná opatření

- zajistit sledování významných stromů a následné vyhlášení zvláště významných stromů v kategorii památný strom
- v nejbližším období zajistit vyhlášení památného stromu Tis na Skalním potoce
- zajistit pravidelnou kontrolu a sledování zdravotního stavu památných stromů, v případě aktuální potřeby provést nutná opatření k jeho zlepšení (zdravotní řezy, případně další opatření např. bezpečnostní a redukční řez, ošetření dutin, bezpečnostní vazby, odstranění výmladků apod.)
- dle aktuálního stavu a potřeb zajišťovat odborné ošetření památných stromů
- při ošetřování uplatňovat arboristické postupy v souladu se zájmy ochrany přírody, novými poznatky a moderními přístupy včetně ponechávání torz hynoucích stromů na vhodných místech takovým způsobem, aby nedošlo k ohrožení zdraví a majetku v okolí
- na vhodných místech preferovat přírodě blízké způsoby ošetřování stromů respektující jejich specifika (věk, habitus) a zároveň zohledňující strom jako unikátní biotop s výskytem celé řady dalších organismů (např. houby, hmyz, netopýři, ptáci apod.)
- u vybraných stromů mimo frekventovaná místa minimalizovat zásahy s cílem ponechat tyto jedince přirozenému vývoji
- průběžně aktualizovat databázi památných a významných stromů a stromořadí, včetně zákresů v geografickém informačním systému
- poskytovat obcím a vlastníkům odborně metodickou i praktickou pomoc při péči a ochraně památných a významných stromů

- vhodnými způsoby zajistit (poskytovat) informace o památných stromech, jejich významu a ochraně (instalace informačně naučných tabulí k PS, publikace, letáky, přednášky apod.)

2.5.2 Mimolesní zeleň

Charakteristika problematiky

Přestože mimolesní prostor v CHKO Jeseníky zaujímá jen cca 20 % území, mají v něm dřeviny rostoucí mimo les významnou a nezastupitelnou roli. Zeleň ve zdejších podmínkách vždy prolínala krajinu volnou i urbanizovanou a zároveň plnila řadu významných rolí a funkcí. Mimolesní zeleň (zejména remízky, dřevinami porostlé kamenice apod.) zvyšuje ekologickou stabilitu krajiny a zároveň se podílí na tvorbě krajiny i z hlediska estetického, protierozního, zdravotně hygienického a dalších. Krajina s vyváženým množstvím zeleně je nejen estetičtější, ale zároveň i funkčně vyváženější. Při doplňování a obnově zeleně (od jednotlivých výsadeb až po skupinové) je třeba dbát, aby se tak dělo zejména s využitím geograficky původních a zároveň stanovištně vhodných dřevin. Význam má především obnova zeleně liniové (takřka každá linie zeleně ve volné krajině se pak stává minimálně interakčním prvkem v rámci územního systému ekologické stability krajiny).

K nejzávažnějšímu poškození zeleně dochází nejčastěji při realizaci a údržbě liniových staveb, kdy dochází k neodborným zásahům do zeleně, která se nachází v jejich blízkosti – v ochranném pásmu (např. likvidace a neodborné řezy a zásahy). Pro zlepšení stavu a péče o zeleň je třeba k problematice přistupovat diferencovaně a snažit se o spolupráci a zvýšení odborné způsobilosti subjektů provádějících tyto zásahy.

Dlouhodobý cíl:

- zachování harmonické krajiny s vyváženým zastoupením mimolesní zeleně, optimálně zajišťující základní ekologické funkce v krajině a esteticky dotvářející její charakter

Navrhovaná opatření

- vytvářet podmínky pro zvyšování podílu stanovištně vhodné, kvalitní a funkčně vyvážené zeleně (zejména liniové – podél komunikací, vodních toků apod.) v místech, kde v současnosti chybí, popřípadě je nekvalitní nebo nevhodná
- zachovat a při obnově podporovat různorodost mimolesní zeleně v krajině (solitéry, stará stromořadí a sady, liniová zeleň, stromové i keřové remízky)
- provádět státní dozor a odborně metodickou pomoc obcím v procesu ochrany mimolesní zeleně a při posuzování zásahů (např. při žádostech o povolení kácení)
- zajistit odborně metodickou pomoc a praktickou spolupráci při zajišťování péče o zeleň a její obnovu
- ve spolupráci s obcemi, školami a dalšími institucemi se podílet na nových výsadbách a obnovách liniové zeleně v krajině
- spolupracovat s obcemi při vytváření protierozních multifunkčních pásů (zasakovacích průlehů) na erozí ohrožených svazích
- pravidelně provádět osvětovou činnost ve vztahu k zeleni (přednášky, publikace, letáky, plakáty apod.)
- dbát na dodržování norem a ochranných podmínek pro dřeviny při stavebních činnostech (např. ochrana kořenového prostoru při výkopech, ochrana kmenů a korun stromů při realizaci činností, kde dochází k ohrožení)

2.6 Rostlinná společenstva

Charakteristika problematiky

Díky výraznému výškovému gradientu (320–1492 m n. m.), členitosti terénu, různé expozici svahů, geologickému podkladu, postglaciálnímu vývoji i místně rozdílnému využívání území

v minulosti se v CHKO Jeseníky vytvořila pestrá škála rostlinných společenstev (přirozených, do různé míry člověkem ovlivněných, člověkem vytvořených a udržovaných).

Plošně nejrozšířenějšími typy společenstev v CHKO Jeseníky jsou různé typy lesů (cca 81% území – do lesů je ale jako PUPFL zahrnuto i subalpínské bezlesí) – od dubohabřin v nejnižších okrajových částech CHKO přes květnaté, acidofilní a horské klenové bučiny po přirozené horské papratkové a třtinové smrčiny. Především původní listnaté a smíšené lesy byly ale v minulosti na velkých plochách nahrazeny nepřirodními smrkovými kulturami.

Fragmentárně jsou na vhodných stanovištích zastoupeny údolní jasanovo-olšové luhy, horské olšiny s olší šedou, suťové lesy, boreokontinentální bory, blatkové bory, rašelinné březiny a podmáčené a rašelinné smrčiny.

V nižších okrajových částech území jsou pak zastoupeny různé typy lučních společenstev (ovsíkové louky, poháňkové pastviny, horské trojštětové louky, vlhké pcháčové louky a tužebníková lada, smilkové trávníky), na které je rovněž vázána celá řada zvláště chráněných druhů rostlin.

Hrubý Jeseník je jedním ze tří pohoří v ČR, která svou nadmořskou výškou přesahují horní hranici lesa. V Jeseníkách tato hranice probíhá okolo 1350 m n. m. Nad horní hranicí lesa se vytvořily různé typy subalpínských a alpínských biotopů. Jeseníky jsou navíc v rámci střední Evropy jedinečné v tom, že postglaciální vývoj rostlinných společenstev nad horní hranicí lesa probíhal bez přítomnosti kleče. Vývoj druhově bohatých skalních společenstev a společenstev lavinových drah a skalních terás karů pak probíhal i bez přítomnosti skalního býložravce – kamzík horský byl v Jeseníkách vysazen až na počátku 20. století.

Nejvyšší polohy Hrubého Jeseníku byly nejméně posledních cca 250–300 let ovlivňovány činností člověka, např. sběrem léčivých rostlin, travením a pastvou skotu a ovcí. Hospodaření v nejvyšších polohách bylo zcela ukončeno až zhruba v polovině minulého století. V souvislosti s hospodařením na holích docházelo v minulosti na některých místech nejprve ke snižování horní hranice lesa kácením (vypalováním) a pastvou a k rozšiřování ploch luk a pastvin, následně k jejímu zvyšování rozsáhlým zalesňováním (často s použitím sadebního materiálu cizí provenience) a výsadbami nepůvodní borovice kleče, která měla chránit níže položené smrkové porosty.

K přirozeným, lidskou činností patrně nejméně dotčeným společenstvům subalpínského a alpínského stupně Hrubého Jeseníku patří společenstva vrcholových skal, skalních terás karů a lavinových drah a subalpínských pramenišť. Naopak pod dlouhodobým lidským tlakem byla zejména společenstva alpínských trávníků, alpínských vřesovišť, brusnicová vegetace a subalpínské vysokostébelné trávníky a vysokobylinné nivy. V těchto v minulosti člověkem více ovlivňovaných společenstvech docházelo a po ukončení hospodaření opět dochází k dílčím i podstatnějším změnám v jejich plošném zastoupení i v druhovém složení, zejména v souvislosti se současnou expanzí borůvky.

K dalším významným nelesním společenstvům vyšších poloh Hrubého Jeseníku patří rovněž vegetace otevřených vrchovišť a vrchovištních šlenků.

Dlouhodobý cíl

- zachovalé lesní porosty s přírodě blízkým složením stromového patra a charakteristickým podrostem
- uchování rozmanitosti rostlinných společenstev významných v rámci ČR i společenstev regionálně významných – zachování a zlepšení stavu přirozené i polopřirozené nelesní vegetace nad horní hranicí lesa a druhově bohatých luk v nižších polohách

Navrhovaná opatření

- při obnově (a následné výchově) lesních porostů zvyšovat podíl stanovištně původních dřevin, podporovat přirozenou obnovu lesa (viz kap. 3.1.)
- při obnově lesa v MZCHÚ, EVL a I. zóně CHKO nevysazovat stanovištně a geograficky nepůvodní dřeviny a dle aktuálních možností a po dohodě s vlastníkem odstraňovat jejich samovolné zmlazení s využitím ekonomických nástrojů ochrany přírody (viz kap. 3.1.)
- v rámci příprav LHP podporovat vylišování přirozených bezlesí a zachování jejich charakteru

- prosazovat snížení stavu zvěře na počty umožňující samovolné zmlazování dřevin přirozené druhové skladby v celém spektru druhů (viz kap. 3.3.)
- s ohledem na značnou lesnatost území nepodporovat další zalesňování nelesní půdy (viz též kap. 3.2.)
- věnovat zvýšenou pozornost lesním okrajům a prosazovat zachování jejich ekotonálního charakteru (viz kap. 3.1.)
- zachovávat drobné lesní mokřady a prameniště – eliminovat jejich narušování těžbou a ukládáním těžebních zbytků (viz kap. 3.1.)
- zachovávat doprovodné břehové porosty kolem vodních toků a v navazujících aluviích v přirozené druhové skladbě (viz kap. 3.1.)
- vybraná přirozená nelesní společenstva nad horní hranicí lesa (vegetace subalpínských pramenišť, vyfoukávané alpínské trávníky, vegetace skal, vysokobylinné nivy) a společenstva vrchovišť ponechat zcela bez zásahů
- pravidelně monitorovat změny subalpínské vegetace (viz kap. 2.13.)
- realizovat management kleče podle kategorií naléhavosti v souladu se zpracovanými studii (Hošek 2007, Maděra 2011) – viz kapitola 2.9.
- prosazovat vyčlenění přirozeného bezlesí (nad horní hranicí lesa) z PUPFL
- vyhodnotit vliv obnovy pastvy na Švýcárně a zvážit možnost obnovy hospodaření ve vybraných částech bezlesí nad horní hranicí lesa – kosení (např. degradujících travinných společenstev holí a expandující borůvky) a řízená pastva skotu nebo ovcí
- podporovat opatření vedoucí ke snížení nepříznivého působení kamzíka na rostlinná společenstva zejména skalních terásěk a štěrbin (viz též kap. 3.3.)
- dbát u mokřadních a rašelinných společenstev na zachování vodního režimu, na lokalitách poškozených v minulosti prosazovat, případně zajistit jeho obnovu
- podporovat péči o luční porosty spočívající v pravidelné seči s úklidem a odvozem sklizené biomasy, načasované podle typu společenstva a cílových druhů, za použití vhodné mechanizace; přitom zohlednit výskyt vzácných druhů živočichů (např. ponechávat nepokosené pásy či posun seče, viz kap. 2.8.)
- jako nejvhodnější způsob údržby luk prosazovat mozaikovitou seč v čase a prostoru s odstraňováním biomasy a s vyloučením mulčování
- podporovat obnovu zemědělského využívání neudržovaných luk (odstranění nežádoucích dřevin, zavedení pravidelné seče nebo pastvy), zejména mají-li dobré předpoklady k obnově (přežívající populace významných lučních druhů, blízkost zachovalých porostů) (viz. kap. 3.2)
- podporovat pastvu jako vhodný management poháňkových pastvin a některých luk (především smilkové trávníky), případně ji doplnit výřezem náletových dřevin
- při péči o biotopy spolupracovat s vlastníky a uživateli pozemků
- zajistit likvidaci invazních a expanzivních druhů rostlin v botanicky hodnotných lokalitách (křídlatky, bolševník, lupina, chřastice rákosovitá, třtina křovištní, kleč, olšička zelená) – viz kap. 2.9.
- monitorovat vliv realizovaných managementových opatření na diverzitu stanovišť (viz též kap. 2.13.)

2.7 Významné druhy rostlin

Charakteristika problematiky

CHKO Jeseníky patří v rámci ČR k floristicky nejhodnotnějším územím. Vedle hned pěti endemických druhů a poddruhů cévnatých rostlin – zvonek jesenický (*Campanula gelida*), lipnice jesenická (*Poa riphaea*), hvozdík kartouzek sudetský (*Dianthus carthusianorum* subsp. *sudeticus*), jitrocel černavý sudetský (*Plantago atrata* subsp. *sudetica*) a pupava Biebersteinova jesenická (*Carlina biebersteinii* subsp. *sudetica*) se zde vyskytuje celá řada druhů, které v současnosti ČR jinde nenajdeme (např. psineček alpský (*Agrostis alpina*), škarda sibiřská (*Crepis sibirica*), puchýřník sudetský (*Cystopteris sudetica*), hořec tečkovaný

(*Gentiana punctata*), devaterník velkokvětý pravý (*Helianthemum grandiflorum* subsp. *grandiflorum*), jestřábník huňatý (*Hieracium villosum*), lipnice alpská (*Poa alpina*), vrba hrotolistá svěží (*Salix hastata* subsp. *vegeta*), mateřídouška ozdobná sudetská (*Thymus pulcherrimus* subsp. *sudeticus*)...), dále řada druhů, které se vedle Jeseníků v ČR vyskytují jen na několika málo dalších lokalitách, především v Krkonoších nebo na Králickém Sněžníku, případně v obou uvedených pohorích.

V současné době jsou na území CHKOJ známy lokality 113 zvláště chráněných druhů (dalších 22 zvláště chráněných druhů je v současnosti považovaných pro Jeseníky za neznámé nebo vyhynulé) – 40 kriticky ohrožených, 38 silně ohrožených a 35 ohrožených.

V porovnání s Červeným seznamem cévnatých rostlin ČR (Grulich 2012) je množství vzácných a ohrožených druhů, zjištěných na území CHKO Jeseníky ještě daleko vyšší. Doposud bylo zaznamenáno 78 druhů v kategorii C1 (v současnosti 54), v kategorii C2 70 druhů (v současnosti 63) a v kategorii C3 67 druhů (v současnosti 56), dalších několik desítek druhů je zařazeno do kategorie C4a.

Množství vzácných a ohrožených druhů bylo v Jeseníkách zjištěno i mezi bezcévnými rostlinami – byly zjištěny i tři evropsky významné druhy mechorostů – šikoušek zelený (*Buxbaumia viridis*), srpnatka fermežová (*Hamatocaulis vernicosus*) a mozolka skalní (*Mannia triandra*).

Druhově nejbohatším územím v CHKO Jeseníky s největším počtem vzácných a ohrožených druhů je Velká kotlina, k dalším významným lokalitám patří např. Malá kotlina, Petrovy a Tabulové kameny, Sokol, Kamzičí vrch, Červená hora a Sněžná kotlina, Vozka, Keprník, Šumárník a Rejvíz. Na těchto několika málo lokalitách je soustředěna převážná část vzácných a ohrožených druhů celé CHKO Jeseníky.

V CHKO se vyskytuje i množství vzácných druhů vázaných na lesní prostředí (např. sklenobýl bezlistý (*Epipogium aphyllum*), puchýřník sudetský (*Cystopteris sudetica*), krtičník jarní (*Scrophularia vernalis*), jednokvítka velekvětý (*Moneses uniflora*)...).

Celá řada dalších ohrožených a zvláště chráněných druhů je pak vázána i na kulturní krajinu a obhospodařování člověkem. Jedná se především o luční, pastevní a mokřadní druhy. Na různých typech luk v podhůří Jeseníků se vyskytuje např. řada druhů z čeledi vstavačovité (*Orchideaceae*), mečík střečovitý (*Gladiolus imbricatus*), všivec lesní pravý (*Pedicularis sylvatica* subsp. *sylvatica*), lilie cibulkonosná pravá (*Lilium bulbiferum* var. *bulbiferum*), vachta trojlístá (*Menyanthes trifoliata*), zábělník bahenní (*Comarum palustre*) a další. Často jde o druhy, které ve vyšších polohách Jeseníků nerostou.

Základním předpokladem pro udržení populací většiny druhů je zachování (případně obnova) jejich stanovišť a péče o ně, prioritou by měla být opatření zaměřená na ochranu ekosystému jako funkčního celku. Speciální management na podporu konkrétních druhů by měl být aplikován až v případě, kdy dochází k jejich úbytku přes vhodně nastavenou péči o jejich biotop.

V CHKO Jeseníky probíhal „Záchranný program pro hořec jarní (*Gentiana verna*)“ (schválený v březnu 2008 MŽP). Většina opatření záchranného programu byla směřována na populaci nížinné formy hořce jarního v NPP Rovná, pro Jeseníky bylo hlavním cílem zachovat stávající stav populací horské formy druhu, doplnit znalosti o jeho biologii a ekologii a případně vytipovat vhodné lokality pro založení nových populací druhu. V rámci záchranného programu byla v CHKO Jeseníky pouze monitorována velikost populací druhu. Protože cíle záchranného programu stanovené pro nížinnou formu hořce jarního nelze vzhledem k její malé velikosti a nízké genetické diverzitě s největší pravděpodobností naplnit a protože populace v CHKO Jeseníky jsou dlouhodobě stabilní a perspektivní a jejich ochrana je v rámci NPR Praděd dostatečná, byl záchranný program ke konci roku 2012 ukončen.

Dlouhodobý cíl

- zachování příznivého stavu nebo zlepšení stavu populací zvláště chráněných, vzácných a ohrožených druhů rostlin
- uchování současné druhové rozmanitosti území

Navrhovaná opatření

- v rámci monitoringu zvláštní pozornost věnovat druhům endemickým a druhům, které se v rámci ČR jinde nevyskytují (viz kap. 2.13)
- průběžně sledovat populace všech ostatních vzácných a ohrožených druhů subalpínského a alpínského stupně, v případě potřeby zavést aktivní management k udržení nebo zlepšení stavu jednotlivých lokalit (včetně kosení a/nebo pastvy)
- s ohledem na velikost a životaschopnost populací významných druhů provádět v případě nutnosti vhodná cílená opatření na jejich podporu (narušování drnu, výsevy in situ, odstraňování konkurenčně zdatných druhů apod.); zvláštní pozornost (monitoring, v případě potřeby praktická opatření – narušování, výsev, pěstování ex-situ) věnovat evropsky významným druhům - zvonek jesenický (*Campanula gelida*), lipnice jesenická (*Poa riphaea*) (viz kap. 2.4.)
- realizovat opatření k eliminaci nepříznivého působení kamzičí zvěře na populace vzácných a ohrožených druhů rostlin (viz též kap. 3.3.)
- zachovat v příznivém stavu stanoviště lesních druhů (např. puchýřník sudetský (*Cystopteris sudetica*), sklenobýl bezlistý (*Epipogium aphyllum*), krtičník jarní (*Scrophularia vernalis*), jednokvítkec velevětý (*Moneses uniflora*)...)
- sledovat nejvzácnější luční druhy (např. prstnatec bezový (*Dactylorhiza sambucina*), kruštík bahenní (*Epipactis palustris*), lilie cibulkonosná (*Lilium bulbiferum*), prha arnika (*Arnica montana*)...) a udržovat jejich lokality, management přizpůsobit jejich požadavkům (viz kap. 3.2.)
- sledovat populace dalších vzácných lučních druhů a udržovat jejich lokality pravidelným kosením (případně kombinací kosení a pastvy)
- termín seče lučních společenstev stanovit i s ohledem na období kvetení a zrání semen cílových druhů (viz též kap. 2.6.)
- zlepšovat podmínky pro vzácné druhy mechorostů, lišejníků a hub (např. ponecháváním mrtvé dřevní hmoty v kůře v lesních rezervacích) (viz kap. 3.1.), při respektování principů ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku
- podporovat přítomnost hospodářsky nevýznamných druhů keřů v lesních porostech (viz kap. 3.1)
- provádět likvidaci invazních a expanzivních druhů na lokalitách ohrožených taxonů (viz kap. 2.9.)
- informovat vlastníky a nájemce pozemků o výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a o vhodných opatřeních na jejich ochranu a případných omezeních jejich činnosti

2.8 Významné druhy živočichů

Charakteristika problematiky

Na území CHKO Jeseníky je díky velmi členitému reliéfu zastoupeno mnoho rozdílných biotopů (horské hole, lesní komplexy, rašeliniště, horské bystřiny, podhorské louky, apod). V takto různorodém prostředí se setkáváme se spoustou druhů živočichů. Značná část fauny Jeseníků patří mezi zvláště chráněné druhy, evropsky významné druhy či druhy uvedené v Červených seznamech. Vyskytují se zde také druhy endemické a několik glaciálních reliktních. Z bezobratlých živočichů chráněných zákonem se na území CHKO nacházejí např. kriticky ohrožený jasoň dymníkovitý nebo roháček jedlový. K významným druhům se řadí např. šídlo rašelinné, endemický okáč menší a okáč horský, měkkýš vřetenatka moravská, tesařík čtyřpásý a další druhy brouků a motýlů, které mají v CHKO Jeseníky jedinou lokalitu výskytu v rámci celé ČR. K nejvzácnějším obratlovcům v Jeseníkách patří například kriticky ohrožený sokol stěhovavý, který zde dnes již tvoří jednu z nejsilnějších populací v České republice. Přestože se Jeseníky řadí k nejlesnatějším CHKO u nás, populace vzácných živočišných druhů silně vázaných na rozsáhlé lesní biotopy (tetřevovití, šelmy), jsou dnes tvořeny posledními jedinci, nebo lze konstatovat jejich vyhynutí. K faktorům, které se na tomto stavu dlouhodobě podílejí, patří např. druhová skladba a fragmentace lesních porostů

a neustále narůstající tlak člověka na přírodu v podobě výstavby a rozšiřování sportovně rekreačních areálů a celoročního turistického využívání rozsáhlého území včetně klidových oblastí.

Na území CHKO Jeseníky se sice neobjevují rozsáhlejší krasové jevy doprovázené tvorbou jeskyní, ale v důsledku rozsáhlé historické těžby železných a zlatonosných rud byly zde již v dávné minulosti vytvořeny poměrně rozsáhlé podzemní prostory, které jsou vyhledávány letouny jako příhodné úkryty pro zimování. Nejrozsáhlejší důlní díla jsou v současnosti evropsky významnými lokalitami pro ochranu netopýrů (EVL Franz-Franz a Javorový vrch). Z významných letních kolonií je v současnosti známa jen jedna (EVL Branná-hrad).

Vliv nedaleké Karpatské soustavy se na složení fauny Jeseníků odráží v několika rovinách. V první jde o určitou „dotaci“ rozsáhlejší migrace schopných savců jako jsou velké šelmy rozšiřující svá teritoria směrem na západ (rys, vlk, medvěd), ve druhé jde zřejmě o pozůstatky (ostrůvky), někdejšího souvislejšího rozšíření některých druhů (např. zde dosahuje svého pravidelného nejzápadnějšího rozšíření plch lesní, nebo zde lze nalézt několik lokalit s výskytem populace čolka karpatského, např. EVL Karlova Studánka a Heřmanovice).

Dlouhodobý cíl

- zachování životaschopné populace vzácných a ohrožených druhů živočichů včetně druhů, uvedených v přílohách směrnice o stanovištích a směrnice o ptácích, na jejichž základě je vytvořena soustava Natura 2000
- uchování současné druhové diverzity živočichů (základním předpokladem je rozmanitost biotopů)

Navrhovaná opatření

- ponechávat v krajině ve větší míře doupné stromy a odumřelé dřevo (viz kap. 3.1), při respektování principů ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku
- zajistit monitoring nedostatečně zmapovaných druhů a inventarizační průzkumy nedostatečně zmapovaných lokalit (viz kap. 2.13.)
- vytvářet podmínky pro zvýšení druhové diverzity podporou změny druhové skladby lesů (viz kap. 3.1.)

Bezobratlí

- ve spolupráci s vlastníkem lesa zajišťovat vyřezávání kleče jako opatření na podporu druhů alpského bezlesí (viz též kap. 2.)
- zajistit vyřezávání náletových dřevin na lokalitách jasoně dymnivkového
- provést analýzu možností a případně realizovat reintrodukce vybraných druhů motýlů (např. okáč stříbroký v NPR Rejvíz)
- podporovat pravidelné drobné narušování půdního povrchu na lokalitách s výskytem saranče vrzavé
- podporovat vhodný management (extenzivní pastva, omezení mulčování, mozaikovitá seč) na lokalitách s druhově pestrým společenstvem motýlů (viz kap. 3.2.)
- na vhodných stanovištích podporovat živné rostliny vzácných druhů motýlů (dymnivka, krvavec toten, vlochně, zimolez atd.)
- podporovat ponechávání mrtvé dřevní hmoty v lese pro umožnění vývoje mnoha vzácných druhů brouků, zejména dřevní hmoty s kůrou (viz kap. 3.1.), po dohodě s vlastníkem a při respektování principů ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku
- zmapovat dosud nechráněné lokality významné pro ochranu ohrožené entomofauny (zachovalé přírodě blízké biotopy, přítomnost populací vzácných a ohrožených druhů bezobratlých) a po dohodě s vlastníky zajistit speciální péči o ně; cílem by mělo být vybudování sítě stanovišť k záchraně a zvýšení početnosti nejohroženějších druhů
- zajistit soustavný monitoring nejdůležitějších populací ohrožených druhů v regionu

- při zjištění životaschopné populace raka říčního zajistit v případě potřeby její přežití prováděním vhodných opatření (např. úprava břehů, revitalizace toku)

Ryby

- podporovat realizaci opatření na zprůchodňování migračních překážek na vodních tocích (viz kap. 3.4.)
- kontrolovat a vyžadovat dodržování minimálních průtoků
- regulovat zásahy do vodních toků v období rozmnožování
- monitorovat druhovou skladbu rybí obsádky
- ve spolupráci s místními organizacemi Českého rybářského svazu a dalšími uživateli rybářských revírů regulovat (snižovat) výskyt nepůvodních druhů ryb a nepodporovat (např. v případě pstruha duhového) jejich vypouštění

Obojživelníci a plazi

- spolupracovat na zajišťování pravidelných transferů na tahových trasách křížících se s frekventovanými komunikacemi, dle možností podporovat výstavbu migračních objektů na těchto trasách (podchody, propustky a mosty s migračními lávkami), důsledně usilovat o realizaci zvláště při opravách a úpravách komunikací, propustků a mostů (viz kap. 3.7.1)
- kromě evidence a sledování stávajících rizikových migračních tras křížících se s komunikacemi vyhledávat, evidovat a řešit další možná riziková místa, která mohou vznikat v souvislosti se změnami krajiny (viz kap. 2.13.)
- podporovat ve vhodných lokalitách s absencí biotopů pro obojživelníky vytváření nových stanovišť, především drobných tůní a jiných trvalých i periodických vodních ploch a mokřadů (např. pro čolka karpatského, čolka horského a další), provádět kontrolu a zajišťovat nezbytnou údržbu (odbahňování) již vytvořených tůní
- zajišťovat a podporovat vhodnou péči o stávající vodní plochy (odstraňování sedimentů, odstranění stínící vegetace) – po dohodě a ve spolupráci s jejich vlastníky a správci
- na víceúčelových vodních plochách, které byly realizovány z dotačních titulů ochrany přírody, kontrolovat způsob využití a neumožnit vznik objektů s intenzivním chovem ryb, kachen apod.
- snažit se o redukce nevhodné rybí obsádky na revitalizovaných a nově budovaných vodních plochách i tůních, které byly budovány účelově pro obojživelníky
- zajišťovat pravidelné sledování a monitoring lokalit sloužících pro reprodukci obojživelníků a dbát o jejich důslednou ochranu
- zajistit ochranu lokalit sloužících jako zimoviště pro obojživelníky a plazy (kamenice, staré zídky apod.) – osvěta, spolupráce s vlastníky a hospodáři
- při posuzování nových záměrů a staveb prosazovat taková řešení, při nichž nebudou vznikat místa a objekty, které v krajině působí jako past na obojživelníky a plazy (nevhodné propustky, kanalizační šachty, dlouhodobě a v nevhodnou dobu otevřené výkopy apod., viz kap. 3.6.)

Ptáci

- zajistit průběžný monitoring zvláště chráněných a vzácných druhů ptáků na území CHKO (viz kap. 2.13.)
- v případě potřeby zajistit ochranu hnízdišť ZCHD a evropsky významných druhů (např. v době hnízdění omezení pohybu v okolí hnízdišť sokola stěhovavého)
- vzhledem k předmětu ochrany PO (jeřábek lesní) podporovat vhodné lesnické zásahy (podrostní hospodaření, přirozená sukcese, vnášení listnatých dřevin, podpora břízy, vrby) (viz kap. 3.1. a příloha č. 1)
- vzhledem k předmětu ochrany PO (chřástal polní) podporovat mozaikovitost nelesních stanovišť, vhodně volit způsob a termín seče, ve vhodných biotopech nezakládat trvalé pastviny, apod. (viz kap. 3.2. a příloha č. 1)
- podporovat hnízdní populaci sýce rousného ochranou starých porostů či doupných stromů a vytvářením a údržbou náhradních hnízdních příležitostí

- ve spolupráci s vlastníky lesa vyznačovat a ponechávat v lesních porostech staré doupné stromy a odumřelé dřevo (torza, souše, apod.; viz kap. 3.1.)
- pokračovat ve spolupráci s LČR na ochraně hnízd a zvyšování hnízdních příležitostí pro zvláště chráněné a vzácné druhy, mapování doupných stromů, monitoringu vzácných druhů (tetřevovití, sokol, čáp černý, viz kap. 2.13.)
- usměrňovat pohyb turistů a realizaci sportovně turistických aktivit v oblastech a obdobích kolidujících s hnízděním zvláště chráněných a vzácných druhů ptáků (např. sokol stěhovavý, čáp černý, jeřáb popelavý, linduška horská, chřástal polní, jeřábek lesní, viz kap. 3.11.)
- provádět ve spolupráci s úřady osvětu veřejnosti u druhů, které jsou svým způsobem života vázány na lidská sídla např. rorýs obecný, čáp bílý, apod.

Netopýři

- monitorovat výskyt druhů na zimovištích, letních koloniích i lovištích
- pravidelně kontrolovat zabezpečení zimovišť netopýřů (zajištění vstupů do štol) a dbát o jejich zajištění jak proti vnikání nežádoucích elementů, tak je udržovat ve stavu, aby byl umožněn průlet netopýřům a na monitorovaných lokalitách zajištěn přístup osob zajišťujících monitoring. Kontrolovat a zajišťovat ochranu před poškozováním a rušením lokalit sloužících pro letní reprodukci netopýřů
- provádět osvětu (přednášky, besedy, publikace), pořádání netopýřích nocí
- spolupracovat se stavebními úřady a stavebními firmami v případě rekonstrukcí a zateplování objektů, v nichž mohou netopýři nacházet místa pro rozmnožování, nebo úkryty
- spolupracovat s vlastníky lesa na ponechávání doupných a poškozených stromů v lesích (viz kap 3.1.)

Drobní savci (myšivka horská, rejsek horský, plch lesní)

- zachovat či zvyšovat rozmanitost biotopů zejména v rámci lesních porostů (po dohodě s hospodařícími subjekty) s cílem zvýšit potravní i úkrytovou nabídku podporou opatření vedoucích k druhové, prostorové i věkové rozrůzněnosti porostů a ochraně mikroreliefové pestrosti území (mokřiny, balvany, skalní výchozy, drobné erozní tvary, vývraty, pařezy apod.).
- při posuzování nových záměrů zejména liniových staveb prosazovat taková řešení, při nichž nebudou vznikat místa a objekty, která se stávají pastí pro drobné živočichy bez možnosti úniku (např. technicky nevhodně řešené šachty u propustků lesních cest, v nevhodnou dobu otevřené výkopy apod.) (viz kap. 3.6.)

Rys ostrovid (příp. další velké šelmy)

- dohodou s hospodařícími subjekty podporovat opatření vedoucí k druhové rozmanitosti a prostorové i věkové diferenciaci lesních porostů znamenající vyšší potravní i úkrytovou nabídku
- při posuzování strategických a rozvojových plánů bránit fragmentaci krajiny, snižování její migrační průchodnosti a narušování migračních koridorů a podporovat opatření na snižování existujících negativ fragmentace krajiny (viz kap. 3.7.1)
- provádět osvětu k získávání sympatií a zájmu veřejnosti o velké šelmy, bourání mýtů o nebezpečnosti a škodlivosti predátorů (přednášky, besedy drobné publikace, plakáty apod.)
- dle možností a stavu populace realizovat moderní metody sledování a ochrany (fotopasti, telemetrie – viz kap. 3.3.)

Vydra říční

- zvyšovat úkrytové a potravní možnosti ochranou a zlepšováním rozmanitostí vodních toků (viz kap. 3.5.)
- prosazovat řešení respektující a zlepšující průchodnost pod mosty

- informační podpora při uplatňování nároků pro poskytování náhrad škod vydrou
- provádět osvětu k získávání sympatií a zájmu veřejnosti o tento druh

2.9 Invazní a expanzivní druhy

Charakteristika problematiky

Invazní druhy rostlin – druhy na našem území geograficky nepůvodní, které se samovolně šíří do krajiny. Často vytvářejí poměrně rozsáhlé zapojené porosty, ve kterých se ostatní, většinou méně konkurenčně schopné druhy rostlin, nemají šanci prosadit. Celkovou změnou původního biotopu jsou pak dotčeny i na původní vegetaci vázané druhy živočichů.

Nejvýznamnější skupinou invazních druhů v CHKO Jeseníky jsou v současné době křídlatky (*Reynoutria* sp. div.) – k. japonská (*R. japonica*), k. sachalinská (*R. sachalinensis*), k. česká (*R. x bohemica*). Ve většině případů tvoří porosty vázané na břehy potoků a jejich navazující aluvia, obvykle cca do 20 m od vlastního toku. Díky dlouhodobé systematické likvidaci se na území CHKO Jeseníky křídlatky už prakticky nevyskytují v souvislých porostech, rozsáhlejší porosty se ještě vyskytují podél toků Merty a Staroveského potoka v okrajových částech CHKO a také v dolní části toku Bělé a Olešnice, zejména mimo území CHKO.

K dalším potenciálně závažným invazním druhům patří v Jeseníkách lupina mnoholistá (*Lupinus polyphyllus*), která se v CHKO ve větším množství vyskytuje jen na loukách v okolí Bělé pod Pradědem, Jeseníku a České Vsi a u Nového Malína. Zatím je likvidována jen na biologicky cennějších loukách, např. na „Rašeliništi Karlov“ a na „Malínských mezích“.

Ostatní invazní druhy rostlin, které se vyskytují v CHKO Jeseníky – tj. především bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*), kolotočník ozdobný (*Telekia speciosa*), netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*), třapatka dřípátá (*Rudbeckia laciniata*), hořec panonský (*Gentiana pannonica*) a hořec tolitovitý (*Gentiana asclepiadea*), nepředstavují v současné době závažnější problém.

Expanzivní druhy rostlin – druhy na našem území původní, které se za určitých okolností mohou začít chovat invazně a výrazně měnit složení a fungování celého zasaženého ekosystému. K problematickým invazním druhům rostlin patří v Jeseníkách především rákos obecný (*Phragmites australis*), chrastice rákosovitá (*Phalaris arundinacea*) a třtina křovištní (*Calamagrostis epigejos*).

Šíření rákosu (*Phragmites australis*) je problémem zejména na podmáčených a rašelinných loukách v nižších či středních polohách. Šíření rákosu je zde v současné době tlumeno kosením, případně natíráním jednotlivých stébel herbicidem.

Expanze chrastice rákosovité (*Phalaris arundinacea*) je pravidelným kosením tlumena ve Velké a Malé kotlině. Každoročním pravidelným kosením se podařilo zastavit její expanzi a redukovat plochu jejích porostů na obou lokalitách.

Třtina křovištní (*Calamagrostis epigejos*) se šíří především na eutrofnějších nekosených (nebo nepravidelně kosených) loukách v nižších polohách Jeseníků.

V CHKO Jeseníky je vedle výskytu invazních a expanzivních druhů specifickým problémem s významnými negativními dopady na živou i neživou složku přírodního prostředí existence rozsáhlých porostů vysazených nepůvodních druhů dřevin – zejména borovice kleče (*Pinus mugo*), místy (v omezené míře) olše zelené (*Alnus alnobetula*).

Nepůvodní druhy živočichů nepředstavují na území CHKO Jeseníky aktuální problém invazního charakteru.

Jedním z nepůvodních druhů, který byl opakovaně na území zaznamenán a mohl by v budoucnu představovat problémy např. v oblasti managementu zvláště chráněných druhů, je psík mývalovitý (*Nyctereutes procyonoides*). Jedná se o silně invazní druh, který se šíří západním směrem z Ruska. Nemá prakticky přirozeného predátora a společně s liškou obecnou (*Vulpes vulpes*) a kunami (*Martes* sp.) může být v budoucnu rizikem především pro ptačí druhy hnízdící na zemi.

Nejdiskutovanějším nepůvodním druhem v Jeseníkách je kamzík horský (*Rupicapra rupicapra*). Z pohledu ochrany přírody „neúnosná“ populace byla díky mysliveckému hospodaření zredukována na stávajících cca 200 kusů. Populace této velikosti je z pohledu ochrany přírody akceptovatelná a lze předpokládat, že nebude docházet k invaznímu šíření tohoto nepůvodního druhu.

Díky relativně malému zastoupení stojatých vod (rybníčků, kanálů, jezírek, rybochovných nádrží) na území CHKO Jeseníky lze konstatovat, že invazní druhy – karas stříbřitý (*Carassius gibelio*) a střevlička východní (*Pseudorasbora parva*) prozatím nepředstavují z pohledu ochrany přírody riziko.

Důležitý je monitoring nepůvodních (invazních) druhů, neboť u některých nelze zcela odhadnout, zda nedojde k jejich šíření v budoucnu.

Dlouhodobý cíl

- hodnotné lokality (MZCHÚ, I. zóna CHKO) zcela bez výskytu invazních druhů (rostlin i živočichů) a bez jejich ohnisek v blízkém okolí
- významné omezení výskytu invazních druhů ve volné krajině CHKO
- z pohledu obnovy funkcí ekosystému alpského bezlesí efektivní redukce nepůvodních druhů dřevin – borovice kleče (*Pinus mugo*) a olše zelené (*Alnus alnobetula*) v nejcennějších částech CHKO
- lokality s výskytem zvláště chráněných a vzácných druhů zcela bez výskytu invazních druhů, nanejvýš s kontrolovaným a managementovými zásahy potlačovaným výskytem expanzivních druhů

Navrhovaná opatření

- soustavně potlačovat (nejlépe zcela zlikvidovat) výskyt agresivních invazních druhů – zejména křídlatek a bolševníku velkolepého na celém území CHKO; vhodným způsobem likvidace je kombinace kosení a postřiku herbicidem (u křídlatek postřik ke konci vegetační sezóny)
- pokračovat v likvidaci lupiny mnoholisté na botanicky cenných lokalitách
- průběžně sledovat a v případě potřeby zavčas likvidovat ostatní invazní druhy rostlin
- blokovat další šíření, případně částečně redukovat porosty rákosu na botanicky cenných podmáčených a rašelinných loukách (např. Bobrovník)
- pokračovat v tlumení expanze chrastice rákosovité (*Phalaris arundinacea*) jejím pravidelným kosením ve Velké a Malé kotlině
- omezit výskyt a šíření třtiny křovištní (*Calamagrostis epigejos*), v porostech silně zasažených třtinou přistoupit k jejich časté seči (2–3 x za rok), v méně zasažených lokalitách dbát na pravidelnou seč (neponechávat nepokosené pásy ani neaplikovat posun seče)
- realizovat management porostů kleče v souladu s plány péče o jednotlivá MZCHÚ podle stanovených kategorií naléhavosti jejího odstranění (Hošek 2007, podklady LČR)
- pokračovat v pravidelném odstraňování spontánně se šířící olše zelené v nejcennějších lokalitách (Velká a Malá kotlina, Sněžná kotlina), sledovat stav po jejím odstranění v okolí silnice Ovčárna – Praděd, jedince z výmladků a semenné banky pravidelně likvidovat
- při likvidaci agresivních invazních druhů spolupracovat s obcemi, vlastníky a správci pozemků; opatření na likvidaci těchto druhů koordinovat s ohledem na zajištění jejich logické návaznosti a efektivnosti
- ve spolupráci ze státní správou myslivosti provádět pravidelný monitoring psíka mývalovitého (*Nyctereutes procyonoides*) a případné tlumení narůstající populace (viz též kap. 3.3.)
- provádět průběžný monitoring kamzíka horského (stav populace, vliv na biotop) (viz kap. 3.3.)
- provádět průběžný monitoring složení rybí obsádky v rybářsky i nerybářsky využívaných lokalitách v CHKO (viz kap.3.4.)

- komunikovat s ČRS v otázkách zarybňování vodních toků (výjimky apod.) s cílem nerozšiřování pstruha duhového ani dalších druhů (viz kap. 3.4.)
- v případě výskytu invazních druhů na územích sousedících s CHKO spolupracovat s místně příslušnými orgány ochrany přírody, aby nedocházelo k šíření těchto druhů do CHKO
- osvětou a prací s veřejností (propagační materiály, brožury, tiskové zprávy) předcházet šíření nepůvodních druhů vlivem člověka

2.10 Neživá příroda

Charakteristika problematiky

V důsledku velmi pestré a složité geologické stavby je na území CHKO Jeseníky zaznamenáno množství přírodních prvků reprezentujících neživou přírodu. Jedná se především o významné lokality s výskytem minerálů, paleontologických nálezů a geologických a geomorfologických jevů (cca 300 lokalit). Česká geologická služba eviduje 76 nejvýznamnějších a jedinečných lokalit.

Velká část lokalit je chráněná tím, že jsou důležitou součástí zvláštního ochranného režimu národních přírodních nebo přírodních rezervací (např. Javorový vrch, Skalní potok, Suchý vrch) nebo se nacházejí v I. a II. zóně diferencované ochrany přírody s nejpřísnějším stupněm ochrany. Mnohé lokality byly vyhlášeny jako přírodní památky (Smrčina, Zadní Hutisko, Pasák).

Dlouhodobý cíl

- zachovaná četnost, pestrost a estetická hodnota významných geologických lokalit, které jsou nedílnou součástí přírody CHKO Jeseníky; zajištěná ochrana v rozsahu legislativních možností
- vhodným způsobem zpřístupněné a popularizované vybrané geologické lokality

Navrhovaná opatření

- trvale pečovat o vyhlášené přírodní památky a o lokality neživé přírody, které jsou součástí NPR a PR dle schválených plánů péče
- postupně připravit k vyhlášení další lokalitu v kategorii přírodní památka (viz kap. 2.3.), zejména:
  - *Schinderhübel (Rasovna)* – Maršíkov (pegmatitové žíly s řadou vzácných minerálů, celosvětově významné naleziště chryzoberylu)
- udržovat naučnou mineralogickou stezku „Sobotín – Maršíkov“, (udržovat a modernizovat stav informačních panelů, aktualizovat informace na panelech, udržovat terén na jednotlivých lokalitách – úklid případných odpadků, odstranění prorůstající vegetace), viz kap. 2.14.
- rekonstruovat venkovní Geologickou expozici včetně pavilonku v Karlově Studánce
- spolupracovat s občanskými sdruženími v aktivitách souvisejících s geologickými fenomény
- zajistit odpovídající ochranu významných skalních stěn, které nejsou chráněny samostatně (NPP, PP) nebo jako součást NPR a PR, a to zejména usměrňováním horolezecké činnosti (např. Čertovy kameny u Jeseníku, Obří skály, Bleskovec, Bílé skály)
- chránit periglaciální jevy (tříděné půdy, thufury) ve vrcholových partiích pohoří před poškozením (rozzrůstání kleče, turistika)
- chránit krasové jevy před poškozením (těžba, nevhodná návštěvnost jeskyní, nevhodné průzkumy)
- zajišťovat kontrolu významných mineralogických lokalit, které jsou předmětem nelegální sběratelské činnosti a spolupracovat s Policií ČR, obcemi či dalšími subjekty na jejich ochraně
- podporovat citlivě vedený výzkum a dokumentaci významných geologických lokalit

2.11 Územní systémy ekologické stability

Charakteristika problematiky

V převážně lesnatém a zemědělsky extenzivně využívaném území CHKO Jeseníky s poměrně rozsáhlou soustavou maloplošných zvláště chráněných území plní skladebné části ÚSES v ochraně ekologické stability krajiny spíše okrajovou roli. Na druhou stranu pro řadu druhů organismů se specifickými biotopovými nároky i v lesních komplexech mohou určitá opatření na podporu jednotlivých skladebných částí ÚSES přinést výrazná zlepšení.

Rozsah a vymezení biocenter nadregionálního a regionálního ÚSES byl aktualizován v rámci zpracování zásad územního rozvoje (ZÚR), které jsou v současnosti na území obou krajů, zasahujících do CHKO Jeseníky, schválené a platné.

Na území CHKO Jeseníky je v současnosti evidováno 244 lokálních biocenter. Asi 50 biocenter je evidováno jako nefunkčních, 20 jako částečně funkčních, ostatní jsou funkční. Problematika nefunkčních lokálních biocenter lokalizovaných z důvodu metodicky podmíněného dodržení vzájemné vzdálenosti základních skladebných částí do zastavěných území, je ve své podstatě neřešitelná, podpora biologických prvků v ostatních částech ÚSES se bude odvíjet především v rovině prevence negativních zásahů.

Správa má vymezení biocenter i biokoridorů všech úrovní k dispozici a pravidelně na základě dotazů pořizovatele územních plánů aktualizuje a verifikuje územně analytické podklady pro zpracování územních plánů obcí. Komplexní pozemkové úpravy proběhly na území obcí Sobotín, Mikulovice a v katastrálních územích Dolní Údolí, Horní Údolí, Maršíkov. V současnosti jsou KPÚ rozpracované na území obcí Branná a Písečná. Aktivní realizace skladebných částí ÚSES mimo maloplošná ZCHÚ a I. zónu CHKO nebyla systematictější realizována (s výjimkou podpory přimíšených dřevin formou podsadeb či ochrany zmlazení před zvěří v biocentrech nacházejících se v lesích).

Dlouhodobý cíl

- ÚSES jako funkční síť vzájemně provázaných biologicky významných segmentů krajiny zajišťující ekologickou stabilitu krajiny a umožňující migraci a dlouhodobou existenci širokého spektra autochtonních planě rostoucích hub, rostlin a volně žijících živočichů

Navrhovaná opatření

- průběžně vyhodnocovat funkčnost skladebných částí ÚSES a v rámci projednávání změn či nových územních plánů navrhopat úpravy ve vymezení směrem k plnění optimální funkce ÚSES v krajině
- umístování nových staveb a změny využívání pozemků v biocentrech regionální a nadregionální úrovně je možné v souladu s plánem ÚSES
- v lesních porostech lokálních biocenter v rozsáhlém lesním komplexu podporovat obnovu jemnějšími způsoby s ponecháním části stromů na dožití a jejich hmoty k zetlení, podporovat přiblížení druhové skladby přirozenému stavu formou podsadeb anebo ochrany přirozeného zmlazení proti zvěři
- chránit biocentra před odlesňováním, v případě nevyhnutelnosti narušená biocentra adekvátně prostorově nahradit včetně provedení případných opatření k posílení jejich ekologicko-stabilizačních funkcí
- v rámci biokoridorů vedoucích po hydrologické řadě zajišťovat v případě zásahů do vodních toků obnovu či udržení kontinuity vodního ekosystému a jeho dostatečnou morfologickou členitost
- předejít zalesňování lučních biocenter a biokoridorů, v případě biocenter pak i obnově lučních porostů jejich přeoráním a dosetím produkčních druhů trav
- zásahy realizované v biocentrech provádět tak, aby nedocházelo ke změně vodního režimu

2.12 Krajinový ráz

Charakteristika problematiky

Krajinovým rázem se rozumí zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti. Krajina je zákonem chráněna před činností snižující její přírodní a estetickou hodnotu. Předmětem ochrany krajinového rázu jsou všechny přírodní, kulturní, historické a estetické charakteristiky a hodnoty krajiny.

Význačnost a cennost jedinečného charakteru krajiny CHKO Jeseníky spočívá především v pestré a složité geologické stavbě, v přírodních hodnotách horských masivů, v terénní morfologii, vegetačním krytu, ve scenériích hřbetních a vrcholových poloh i hluboce se zařezávajících údolí či náhorních poloh rašelinišť a v přítomnosti idylických partií zemědělské krajiny luk a pastvin, ze kterých se otevírají pohledy na horská panoramata a do osídlených údolí. Cennost spočívá též v dochovaných partiích tradiční zástavby, v jejich souladu s krajinou a v harmonickém zasazení sídel i jednotlivých stavebních objektů do krajinového rámce.

Způsoby ochrany krajinového rázu na území CHKO Jeseníky jsou popsány v práci „Preventivní hodnocení území CHKO Jeseníky z hlediska krajinového rázu“ (Atelier V – Doc. Ing. arch. I. Vorel, CSc., 2011).

Potenciální rizika narušení krajinového rázu spočívají v nevhodném způsobu lesního a zemědělského hospodaření (např. pohledově výrazné holoseče, likvidace remízů apod.) a dále v rostoucí urbanizaci území, rozšiřování a zahušťování stávajících sídel, ve zvýšených aktivitách v oblasti cestovního ruchu, rekreaci, sportu, rozšiřování stávajících sjezdových areálů (včetně nových směrů volnočasových aktivit na horách, nové parkovací plochy ve volné krajině).

Dlouhodobý cíl:

- zachování typický krajinový ráz horské a podhorské krajiny CHKO Jeseníky – ochrana hlavního hřbetu Hrubého Jeseníku před vlivem urbanizace, ochrana dálkových pohledů, pohledově význačných hřebenů, horizontů a svahů, ochrana typické jesenícké podhorské krajiny, zachování její mozaikovitosti, struktury, harmonického měřítko a harmonických vztahů mezi přírodními prvky a venkovskou zástavbou, ochrana typického architektonického a urbanistického charakteru sídel, zvláště jejich hodnotných částí

Navrhovaná opatření:

- při posuzování konkrétních záměrů z hlediska krajinového rázu vycházet ze studie preventivního hodnocení krajinového rázu Atelieru V – Doc. Ing. arch. I. Vorla, CSc. (2011)
- s ohledem na dochované hodnoty krajinového rázu chránit krajinu před záměry s výrazným negativním působením na krajinový ráz (elektrické vedení, stožáry mobilních operátorů, výškové budovy, vodojemy, průmyslové haly, sportovní, zemědělské a průmyslové areály, velké plochy pro výstavbu rodinných nebo bytových domů)
- minimalizovat umísťování nových dominantních technických prvků a jiných objektů v krajině; v nezbytných případech prosazovat jejich umístění mimo významné vrcholy a pohledové horizonty, eliminovat míru narušení dochovaných hodnot krajinového rázu těmito objekty
- zachovat volnou krajinu a nepodporovat rozšiřování zástavby do volné krajiny
- nové stavební záměry upřednostňovat v místech zástavby nebo ve vhodných navazujících plochách
- chránit volnou krajinu před nadměrným rozšiřováním sportovních areálů nebo nevhodným umísťováním areálů nových, před zvyšováním jejich projevu v krajinovém rázu osvětlením spojeným s dalšími negativními dopady na přírodní prostředí (např. ozvučení, zasněžování)
- záměry výstavby směřovat mimo pohledově exponované svahy a terénní horizonty, chránit dosud nezastavěné údolní nivy před urbanizací
- záměry terénních úprav přizpůsobovat přirozené modelaci terénu, usilovat o minimalizaci terénních úprav velkého rozsahu

- chránit krajinu před nevhodnou výstavbou nadzemních liniových vedení a preferovat jejich umístování pod zem (viz kap. 3.7)
- chránit volnou krajinu před umístováním billboardů a velkoplošných reklam
- chránit drobné osamocené osady nebo izolované enklávy před rozšiřováním zástavby
- ve vybraných sídlech (kategorie I a II dle Preventivního hodnocení území CHKO Jeseníky z hlediska krajinného rázu – Vorel a kol., 2011) nebo jejich částech s významným zastoupením hodnotných venkovských staveb – zejména lidové architektury – a se zachovanou urbanistickou strukturou podporovat vhodnou údržbu a obnovu této tradiční architektury a zachování rázu lokality jako celku
- chránit typickou výškovou hladinu venkovských sídel a jejich siluetu
- zachovat dominantnost významných staveb v rámci interiéru i vně sídel (např. kostely, radnice) a nenarušovat působení kulturních dominant
- usilovat o prostupnost krajiny, chránit krajinu před vznikem bariér pro migrující živočichy (viz kap. 2.8 a 3.7)
- usilovat o zachování přirozeného charakteru pramenišť, mokřadů, vodních toků a jejich niv, podporovat revitalizaci upravených částí toků a narušeného vodního režimu ve volné krajině (viz kap. 3.5.)
- podporovat zachování druhově pestrých a členitých lesních okrajů (viz kap. 3.1)
- podporovat zachování přírodě blízkých a druhově bohatých horských a podhorských luk a pastvin (viz kap. 2.6 a 3.2)
- chránit aleje, skupiny stromů a solitérní stromy (viz kap. 2.5)
- chránit kamenné hromadnice s dřevinnou vegetací jako výrazný pohledový prvek a historický doklad zdejšího zemědělského hospodaření před staletími
- podporovat zachování a identitu historických jesenických horských chat, které se podílejí na vytváření krajinného rázu a jsou součástí kulturně-historického dědictví území CHKO Jeseníky
- chránit dochované měřítko krajiny, kulturní dominanty a dochované vztahy ve venkovské krajině
- v procesech územního plánování prosazovat výše uvedené zásady ochrany krajinného rázu

2.13 Monitoring, výzkum

Charakteristika problematiky

Obdobně jako pro jakoukoliv další činnost, rovněž pro výzkumné aktivity platí, že jsou zásadně limitovány dostupnými finančními prostředky. Poměrně velké nedostatky zůstávají v oblasti výzkumu rozšíření méně atraktivních či determinacně komplikovanějších skupin organismů, jako jsou houby, mechorosty či většina skupin bezobratlých živočichů. Kvalitní průzkumy těchto taxonomických skupin, mnohdy s vysokou bioindikační hodnotou, mohou provádět erudovaní externisté, působící nejčastěji na akademických pracovištích nebo v muzeích.

Zásadní pro volbu a směřování monitoringu, inventarizačních průzkumů a výzkumu je jejich vazba na předmět ochrany, smyslem monitoringu je především sledování indikátorů kvality předmětů ochrany (biotopy, druhy). Opakované inventarizační průzkumy zacílené na indikační skupiny organismů (houby, rostliny mechorosty, motýli, brouci, ptáci, savci) mohou dobře ukazovat na případně probíhající změny v klíčových ekosystémech CHKO Jeseníky.

Zásadní prioritou je pokračování v pravidelném monitoringu populací vybraných diagnostických, vlajkových nebo deštníkových, zpravidla kriticky nebo silně ohrožených druhů (kap. 2.1), které dobře indikují stav předmětů ochrany CHKO Jeseníky.

Vzhledem k tomu, že provádění či zadávání základního výzkumu není úkolem ochrany přírody, zaměřují se Správou iniciované odborné aktivity na řešení problémů spojených s managementem území a sledování stavu a vývoje předmětů ochrany CHKO i jednotlivých MZCHŮ.

Zásadní pozornost během následujícího období by měla být věnována složitému komplexu problémů spojených s vývojem horských smrčín pro možnost optimálního nastavení

managementových opatření. Nadále by měly být sledovány a vyhodnocovány managementové zásahy v jednotlivých typech biotopů. Nezanedbatelnou aktivitou by měl být monitoring jevů spojených s ponecháváním dříví v rezervacích.

Co se týká inventarizací, za významnou diagnostickou skupinu, dobře charakterizující stav lesních ekosystémů, lze považovat houby. Jejich průzkum dosud ve většině (lesních) rezervací nebyl proveden. Obdobně je tomu u některých skupin bezobratlých živočichů, zejména oblíbené skupiny brouků, jejichž znalost je stále na poměrně nízké úrovni a současně se jedná o dobře studovatelnou skupinu živočichů. Současné informace, pokud jsou k dispozici, jsou již staré několik desítek let, snad s výjimkou relativně dobře probádané Velké kotliny.

Monitoring návštěvnosti, jako významného faktoru ovlivňujícího dochovaný stav přírodního prostředí, by měl být další prioritou v oblasti sledování vlivů určujících další vývoj ekosystémů a populací druhů v následujícím období.

Dlouhodobý cíl

- ucelený aktuální přehled znalostí o stavu populací rostlinných a živočišných druhů i jejich společenstev, o jejich vývoji a dlouhodobějších změnách, včetně znalostí faktorů, které je ovlivňují
- monitoring stavu a dynamiky klíčových ekosystémů (kap. 2.1), tvořících hlavní předměty ochrany CHKO Jeseníky
- průběžně získávané poznatky o významných ohrožujících faktorech jako podklad pro stanovení vhodných managementových opatření pro jednotlivé druhy i celá společenstva

Navrhovaná opatření

- pravidelný monitoring stavu předmětů ochrany CHKO prostřednictvím sledování vybraných diagnostických organismů a charakteristických jevů
- provádět a zajišťovat opakované inventarizace jednotlivých skupin organismů (houby, mechorosty, cévnaté rostliny, bezobratlí, obojživelníci, ptáci, savci) v MZCHÚ v intervalu 20–30 let se zaměřením na indikační skupiny
- zvláštní pozornost zaměřit na inventarizace diagnosticky významných skupin, které byly v CHKO doposud spíše opomíjeny (houby, někteří bezobratlí – zejm. brouci)
- pokračovat v mapování a pravidelném monitoringu vybraných populací kriticky a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů (dle vyhlášky č. 395/1992 Sb. a Červeného seznamu ohrožených druhů), např. populace cévnatých rostlin, vybrané taxony bezobratlých (motýli r. *Erebia*, lesní mravenci), obojživelníků (čolek velký, čolek karpatský), ptáků (sokol, linduška horská, datlík tříprstý aj.) či výskyt vzácných savců (rys, vydra říční, netopýři aj.)
- provádět monitoring doupných stromů (viz kap. 2.8.)
- zajistit monitoring stavu a vývoje lesních ekosystémů ponechaných samovolnému vývoji v MZCHÚ (např. metodou statistické inventarizace nebo opakováním podrobných dendrometrických měření), zakládat nové plochy v pralesovitých segmentech lesních porostů pro opakovaná dendrometrická měření
- zvláštní pozornost věnovat horským smrčínám – poznání historie porostů (dendrochronologie), monitoring dynamiky vývoje kůrovcových populací
- monitorovat škody zvěří v MZCHÚ ve vztahu k ochraně vybraných společenstev a druhů (viz kap. 3.3.)
- monitorovat změny subalpínských biotopů
- průběžně monitorovat odezvy ekosystémů na vybraná provedená managementová opatření (prostřednictvím kvantifikací populací vybraných cílových druhů, fytoecologickým snímkováním a fotodokumentací)
- průběžně vyhodnocovat management tlejícího dřeva ve vybraných lesních MZCHÚ (mechorosty, houby, cévnaté rostliny včetně nástupu dřevin, rychlost rozpadu, živočichové)
- průběžně doplňovat botanická a zoologická data do NDOP s důrazem na chráněné a ohrožené druhy, vést databázi provedených výzkumů

- provést orientační průzkumy a inventarizace zaměřené na diagnostické skupiny organismů u lokalit připravovaných k vyhlášení MZCHÚ
- monitorovat lokality rozmnožování obojživelníků a riziková místa jejich migračních tras
- zajistit ichtyologický průzkum významných vodních toků (viz též kap. 3.4. a 3.5.)
- monitorovat výskyt invazních druhů rostlin i živočichů (viz též kap. 2.9.)
- monitorovat vliv kamzíka horského na prostředí Jeseníků (zejména na ohrožené a chráněné druhy a biotopy) a na základě výsledků upravit jeho počty na přijatelnou mez (viz kap. 3.3)
- podílet se na monitoringu evropsky významných biotopů i druhů (viz též kap. 2.4.)
- ve spolupráci s vlastníky lesů provést inventarizaci genových zdrojů lesních dřevin, zejména dospělých jedlí, borovice lesní, třešně ptačí, břízy karpatské, lip, jilmů, javorů, s důrazem na vyšší polohy (6. až 8. lesní vegetační stupeň, viz kap. 3.1.)
- kontinuálně sbírat data o návštěvnosti ve zranitelných a návštěvnicky exponovaných lokalitách
- monitorovat významné abiotické faktory a jevy přírodního prostředí (např. laviny, distribuce sněhu, vodní režim na rašeliništích, vývoj přírodě blízkých úseků vodních toků)
- průběžně doplňovat databázi jevů neživé přírody v CHKO (zpracováno v Bureš 2008), spolupracovat s odborníky na dokumentaci jevů neživé přírody v CHKO
- spolupracovat a komunikovat s akademickou sférou, poskytovat témata bakalářských, diplomových a disertačních prací

2.14 Práce s veřejností

Charakteristika problematiky

Práce s veřejností je jedním z nástrojů péče o území CHKO Jeseníky. Má dlouhodobý charakter a přispívá k dosažení pochopení potřeby chránit přírodní prostředí u široké veřejnosti a k vytváření dobrého jména Správy CHKO Jeseníky, která zajišťuje exkurze, přednášky, výstavy, výchovné programy, vydává informační a propagační materiály a vytváří informační systém v terénu (naučné stezky, informační tabule).

Pro účinné působení na veřejnost je nezbytné volit celý souhrn postupů, jejichž smyslem je zvýšit povědomí o území CHKO a dále informovat, regulovat, motivovat a umožnit nevedavující rekreační využití tohoto území. Tato činnost vyžaduje systematičnost a soustavnost. Zaměřuje se na tři cílové skupiny – na děti a mládež, místní obyvatelstvo a návštěvníky oblasti. Každá vyžaduje jiné přístupy, metody a prostředky. Základem je tvořivý přístup, doplněný profesionalitou v odborném a současně populárním (dobře pochopitelném) vyjádření i technickém řešení. Samozřejmostí se jeví překlad tiskovin do angličtiny, němčiny a polštiny.

Do strážie přírody na Správě CHKO Jeseníky je aktivně zapojeno 50 strážců a 6 zpravodajů, do strážní služby jsou zapojeni i někteří revírníci LČR. Stráž přírody se schází pravidelně dvakrát ročně na jarním aktivu a podzimních okrskových schůzkách, členové jsou proškolení zejména ve znalostech právních předpisů. Zavedeny jsou hlavně sobotní a nedělní služby takovým způsobem, aby byla pokryta nejnavštěvovanější místa CHKO ve volných dnech, kdy je koncentrace návštěvníků nejvyšší (NPR Praděd, Šerák-Keprník, Rejvíz).

Dlouhodobý cíl

- zájem veřejnosti o ochranu přírodních hodnot a o šetrné hospodaření s přírodními zdroji na území CHKO Jeseníky a podpora pro další aktivity Správy CHKO
- trvalé partnerství a pozitivní spolupráce se zástupci regionu, samospráv obcí a krajů, lesníky, zemědělci a rybáři hospodařícími v krajině, zvýšení jejich zájmu o problematiku ochrany přírody
- funkční stráž přírody se stabilním počtem aktivních členů, plnící funkci kontrolní monitorovací a osvětovou (a v případě potřeby i represivní)

Navrhovaná opatření

- informovat o poslání, funkci a úkolech ochrany přírody a CHKO jako celku, jakož i poskytovat věcné informace o území CHKO a činnosti Správy CHKO
- zajistit usměrňování návštěvnosti s ohledem na prioritu ochrany přírody v území; propojit funkce poznávací a oddechové, které jsou hlavním cílem a záměrem návštěvníků
- formou školení, kurzů či odborných exkurzí trvale připravovat zaměstnance Správy CHKO Jeseníky na práci s veřejností
- spolupracovat se všemi informačními centry v regionech navazujících na CHKO Jeseníky
- podporovat vytváření nových informačních center, případně se ve spolupráci s místními partnery podílet na jejich realizaci
- pravidelně kontaktovat informační střediska zasíláním informací (novinek), pravidelně distribuovat informační materiály do všech informačních středisek, spolupracovat na odborných programech
- spolupracovat se samosprávou obcí, měst a krajů na společných projektech a zajistit informování veřejnosti o nich
- pravidelně aktualizovat internetové stránky Správy CHKO, informovat veřejnost o činnostech a akcích Správy CHKO (údaje o managementových opatřeních, proběhlých transferech, úspěších, výskytu a nálezích vzácných rostlin a živočichů apod.)
- spolupracovat v rámci časových a personálních možností se školskými zařízeními všech stupňů a dalšími organizacemi (muzea, NNO, středisky ekologické výchovy apod.) formou besed, přednášek, diskusí, exkurzí a konzultací
- spolupracovat na projektech šetrné turistiky se všemi zainteresovanými partnery
- podporovat a účastnit se projektů zaměřených na komunikaci (především s místními komunitami)
- u místních obyvatel pomáhat vytvářet kladný vztah k regionu, podporovat regionální značky (JESENÍKY – originální produkt®), viz též kap. 3.2.
- připravit osvětovou kampaň s cílem vysvětlení principů plánu péče a cílů ochrany přírody a krajiny v CHKO Jeseníky
- usilovat o pravidelné vydávání informačního zpravodaje CHKO Jeseníky Campanula
- pravidelně vydávat a aktualizovat informační materiály o přírodních a krajinných hodnotách CHKO a průvodce naučnými stezkami zřízenými Správou CHKO
- spolupracovat se zástupci sdělovacích prostředků, tj. tisku (noviny, časopisy), rozhlasových a televizních stanic, internetových (zpravodajských) serverů na vytváření pozitivního povědomí o přírodních a krajinných hodnotách CHKO a jejich ochraně, například formou tiskových zpráv
- organizovat akce pro veřejnost, které by se staly pravidelnými, spolupořádat je ve spolupráci s neziskovými organizacemi, obcemi; zaměřit pozornost na pozorování přírody, většinou živočichů (Evropská noc pro netopýry, Vítání ptačího zpěvu, Ptačí festival), ke Dni Země a Evropskému dni parků (vycházky např. botanické, výstavy apod.)
- udržovat kvalitní terénní informační systém včetně naučných stezek a informačních tabulí u MZCHÚ, při jeho tvorbě a obnově využívat i moderních způsobů interpretace
- podporovat další způsoby interpretace přírodního dědictví (geocaching, questing apod.)
- provádět opatření k usměrňování návštěvnosti a ke zvýšení bezpečnosti (zábradlí, povalové chodníky, značení, dřevěné retardéry) a odstraňování negativních jevů v MZCHÚ, I. zónách a dalších ochranných významných lokalitách
- usilovat o udržení stabilního počtu aktivních dobrovolných členů stráže přírody CHKO (osvětová kampaň, spolupráce s neziskovými organizacemi působícími na území CHKO)
- zajistit pravidelná školení strážců v oblasti legislativy, komunikace s veřejností, zdravotní apod.
- podporovat zvyšování odborné úrovně členů dobrovolné stráže přírody a místní znalosti CHKO

- spolupracovat s dalšími subjekty provádějícími kontrolní činnost v rámci CHKO (Policie ČR, ČIŽP, lesní stráž, myslivecká stráž), usilovat o provádění společných kontrol v exponovaných územích
- zachovat posílenou strážní službu v rizikových oblastech a termínech (Petrovy kameny, oblast Pradědu, sběr borůvek v NPR, rušení chráněných druhů ptáků v hnízdní sezóně, nelegální motorismus apod.)
- organizovat pracovní setkání členů stráže přírody v CHKO ve formě odborných terénních exkurzí (2x ročně)

3. Lidské činnosti ovlivňující stav přírody a krajiny

3.1 Lesní hospodářství

Charakteristika problematiky

Lesní hospodářství je činností, která má v CHKO Jeseníky největší vliv na stav území z hlediska ochrany přírody a krajiny. CHKO Jeseníky má nejvyšší lesnatost ze všech CHKO v ČR (81 %), do lesů jsou však zahrnuta i subalpínská bezlesí nad horní hranicí lesa. Lesy CHKO jsou zařazeny v I. až IV. zóně, rozhodující část je zařazena ve II. (28 % lesů CHKO) a III. zóně (63 % lesů CHKO). I. a II. zóna CHKO je téměř celá tvořena lesem (I. zóna z 91 %, II. zóna z 95%), III. zónu tvoří les ze 78 %. Lesy tvoří téměř v celé CHKO rozsáhlý, souvislý komplex s menšími bezlesými enklávami. V lesích CHKO naprosto převládá státní vlastnictví (92 %) ve správě Lesů České republiky, s. p., (podstatnou část lesů v CHKO spravují lesní správy Hanušovice, Janovice, Javorník, Jeseník, Karlovice ve Slezsku, Město Albrechtice a Loučná nad Desnou). Při okrajích lesního komplexu je několik menších lesních majetků obcí a majetky drobných vlastníků zařazené do LHO. Pouze v jižní části CHKO jsou dva větší (dohromady cca 1000 ha) ucelené nestátní majetky (Město Šumperk a společnost Marwood – Třemešek).

Hlavní problémy ve vztahu lesního hospodářství a ochrany přírody vycházejí ze zásadní změny druhové skladby lesů provedené v 19. století, jejímž cílem bylo zvýšit výnosovost lesů. Došlo tak např. k výraznému zvýšení zastoupení smrku v CHKO na úkor směsí jedle, buku, příp. dalších přimíšených dřevin, narušení genetické kvality přirozených smrkových lesů, výsadbám borovice kleče ve vysokohorských polohách. Problémem lesů je tak nižší ekologická stabilita a malé procento lesů s přírodě blízkou druhovou skladbou, jejímž důsledkem jsou poměrně časté a rozsahem velké kalamity způsobené zejména abiotickými faktory (větrem, sněhem). V posledních letech je na majetku spravovaném Lesy ČR, s. p., zaznamenán posun k přírodě bližším způsobům hospodaření v lesích, k vyššímu podílu přirozené obnovy lesních porostů a k vyššímu podílu MZD. Jako přetrvávající problém jsou ve vztahu k obnově lesa zvýšené stavy spárkaté zvěře, které blokují úspěšnou obnovu a odrůstání některých druhů dřevin.

Cílem ochrany přírody je zachovat zbylé přirozené lesní porosty a v ostatních postupně zvyšovat ekologickou stabilitu lesa diferencovaně dle stanovišť vnášením domácích listnatých dřevin a jedle při obnově. Zvláště důležitým cílem je ochrana přirozených porostů (jasanových, smrkových) olšin jako druhově mimořádně bohatých stanovišť, které současně představují prioritní biotop v rámci soustavy Natura 2000.

Dlouhodobý cíl

- ekologicky stabilní lesy s přirozenou dřevinnou skladbou a strukturou odpovídající variabilitě stanovišť, což je zároveň předpokladem pro zachování anebo zlepšení biologické diverzity
- ve spolupráci se správcem lesa vyhlášení souvislého bezzásahového území (v rámci některé ze stávajících NPR) zajišťujícího průběh spontánních přírodních procesů včetně vymezení vhodného pufracího pásma s ohledem na šíření kůrovců

Dlouhodobý cíl je dále podle zón odstupňované ochrany přírody rozpracován jako cílový stav lesa v horizontu obmýtí (120-130 let).

Lesy v I. zóně budou plnit převážně mimoprodukční funkce, jejich management bude směřovat k zachování jejich biologické rozmanitosti. Cílem jednotlivých opatření bude uchování nebo obnova autoregulačních funkcí ekosystémů a omezení lidských zásahů do přírodního prostředí na nejnižší možnou míru. Porosty (zejména při horní hranici lesa) budou podle možnosti ponechávány samovolné sukcesi, zpracování případných nahodilých těžeb a aktivních kůrovcových stromů se tímto nevylučuje. V odůvodněných případech budou prováděna opatření na podporu větší prostorové a věkové rozrůzněnosti a stability porostů. Výchova bude prováděna zejména v mladších porostech a zaměřena na podporu geneticky

a stanovištně vhodných dřevin. Bude preferována přirozená obnova porostů a umělá obnova autochtonním sadebním materiálem bude využívána zejména na doplnění chybějících druhů přirozené skladby. Diferencovaně zde budou také prováděny šetrnější způsoby asanace kůrovci napadených stromů (např. odkorňování nastojato) s ohledem na zachování struktury a biologické rozmanitosti přírodě blízkých partií lesních ekosystémů. V porostních mezerách bude upřednostněna ochrana přirozeného zmlazení proti zvěři, eventuálně lze vnést výsadbou, podsadbou autochtonní dřeviny (např. v 8. LVS JR do porostních světlin).

Při případném vzniku kalamitních holin bude maximálně využívána přirozená obnova stanovištně vhodných druhů dřevin včetně dřevin pionýrských (např. JR, BR, BRP, OL, OLS, OS) a obnova BK a JD realizována přednostně formou podsadby do přípravných porostů. Přípravných dřevin bude využíváno k ochraně cílových dřevin před extrémními mikroklimatickými podmínkami kalamitních holin a k vytvoření a udržení přirozených růstových podmínek klimaxových dřevin (JD, BK, SM).

Porosty nevyhovující z hlediska současné dřevinné skladby a prostorové výstavby cílovému stavu budou dle stanoviště postupně přeměňovány a převáděny na porosty odpovídající svou skladbou a strukturou přírodnímu lesu.

V porostech se budou ponechávat sterilní souše jako přirozená součást lesních ekosystémů, rovněž budou ponechávány na dožití jednotlivé stromy anebo jejich skupinky, i při asanaci kůrovcových stromů zůstane část dřevní hmoty na místě k zetlení. Ve zvláště chráněných územích (NPR, PR, NPP, PP) se vykonávají pouze ty lesnické činnosti, které jsou v souladu s posláním území, které je definováno ve zřizovacím předpisu. Tyto činnosti jsou stanoveny samostatnými plány péče, které jsou pro jednotlivá MZCHÚ základním východiskem.

Lesní porosty **II. zóny** vykazují značné rozdíly v přirozenosti a ekologické stabilitě. Budou pěstovány druhově bohaté, věkově a prostorově diferencované lesní porosty tvořené stanovištně původními dřevinami. Při obnově budou uplatňovány postupy, které umožní postupně dosahovat věkovou a prostorovou rozrůzněnost vznikajících porostů, tj. např. uplatnění delší obnovní doby umožňující dosažení věkové diference.

V porostních typech s vyšším podílem listnáčů a JD (než je stanoveno vyhláškou č. 83/1996 Sb.) se při umělé obnově porostů nebude záměrně snižovat zastoupení těchto stanovištně původních dřevin ve prospěch SM. V porostech s přirozenou dřevinnou skladbou se bude podporovat a maximálně využívat přirozená obnova lesa, udržovat prostorová a věková diference porostů a zachovávat jejich přirozená druhová skladba.

V porostech s druhovou skladbou, která se výrazně liší od dřevinné skladby odpovídající stanovišti, se bude hospodařit s cílem postupně dosáhnout stanovištně a geneticky příznivější skladby dřevin. Z hospodářských způsobů bude upřednostňován podrostní hospodářský způsob, a to jak formou velkoplošné tak maloplošné seče (okrajové, pruhové, skupinové) clonné. V této zóně budou podle potřeby použity i ostatní hospodářské způsoby, forma holosečná však pouze výjimečně a na omezené ploše (maloplošné obnovní prvky-kotlíky, klíny, příp. náseky). Při výchově porostů bude nutné zaměřit pozornost na podporu druhů stanovišti odpovídajících z důvodu zvýšení stability i druhové pestrosti lesních porostů. Po dohodě s vlastníkem lesa budou při obnově pro udržení anebo zlepšení biologické diverzity ponechávány jednotlivé stromy anebo jejich skupinky do fyzického rozpadu. Dále bude v lesích zůstat odumřelá dřevní hmota k zetlení (souše).

V případě obnovy kalamitních holin bude přednostně využívána přirozená obnova stanovištně vhodných druhů dřevin včetně dřevin pionýrských (např. JR, BR, BRP, OL, OLS, OS). Obnova BK a JD na kalamitních holinách bude realizována přednostně formou podsadby do přípravných porostů. Přípravných dřevin bude využíváno k ochraně cílových dřevin před extrémními mikroklimatickými podmínkami kalamitních holin a k vytvoření a udržení přirozených růstových podmínek klimaxových dřevin (JD, BK, SM).

Součástí **III. zóny** jsou lesní porosty se zjednodušenou dřevinnou skladbou i strukturou. Lesy zde budou obhospodařovány běžným způsobem, přičemž budou uplatňovány základní ekologické požadavky trvale udržitelného lesního hospodářství. Budou zde pěstovány porosty produkčně významných geograficky původních druhů (zejména SM, BK) s příměsí

dalších stanovištně původních druhů zajišťující jejich vyšší odolnost proti různým činitelům a ekologickou stabilitu. V závislosti na ekologických nárocích dřevin a stanovištních podmínkách se bude uplatňovat přirozená i umělá obnova, při umělé obnově je nutné respektovat provenienční zásady. V jádrových územích jeřábka lesního bude hospodaření v lesích probíhat v souladu s opatřeními dle přílohy č. 1 (kap. 2.2.1. SDO pro PO Jeseníky).

Ve **IV. zóně** se lesy vyskytují pouze okrajově, mají převážně charakter remízků a způsob péče bude obdobný jako ve III. zóně.

Střednědobé cíle a způsoby péče o lesy

Způsoby péče o lesy ve střednědobém horizontu jsou podle jednotlivých cílových hospodářských souborů, zón CHKO a aktuálního složení porostů zpracovány formou Rámcových směrnic péče o les (příloha č. 2), kde jsou také uvedeny údaje o době obměny a době obnovy pro lesy zařazené v I. zóně CHKO mimo MZCHÚ. Rámcové směrnice péče o les jsou dále zpracovány pro II. zónu CHKO. Pro území III. (příp. IV.) zóny CHKO se přebírají Rámcové směrnice péče o les uvedené ve schváleném OPRL pro PLO č. 27 – Hrubý Jeseník a pro PLO č. 28 – Předhoří Hrubého Jeseníku. Při jejich použití je však nutné do nich promítnout omezení vyplývající ze zákona, tj. např. zákaz záměrného rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů (§ 26 odst. 1 písm. a) zákona). Na území III. zóny CHKO je vhodné v biocentrech ÚSES uplatnit pro udržení či zvýšení ekologické stability podle stanovišť odpovídající směrnice pro I. příp. II. zónu a v jádrových územích jeřábka lesního zohlednit opatření dle přílohy č. 1 (kap. 2.2.1. SDO pro PO Jeseníky)

Střednědobé cíle budou naplňovány uplatňováním vhodných opatření a doporučení naplňujících cíle ochrany přírody v oblasti péče o lesní ekosystémy. Přitom budou využívány nejen administrativní nástroje, ale především spolupráce s vlastníky lesů a lesními hospodáři a podpora vhodných opatření s využitím ekonomických nástrojů ochrany přírody (příslušných dotačních programů).

Navrhovaná opatření

Pro území I. zóny mimo MZCHÚ jsou kromě Rámcových směrnic péče o les v příloze č. 3 zpracovány tabulkové přehledy plánovaných obnovních a výchovných těžeb na období plánu péče (dle § 2, odst. 3 vyhl. č. 64/2011 Sb., o plánech péče, podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území).

Podporované aktivity lesního hospodářství

Podporované aktivity lesního hospodářství jsou opatření vhodná pro naplnění cílů ochrany přírody, která mohou být podporována v souladu se směrnicemi příslušných dotačních programů i finančně.

- přirozená obnova stanovištně původních dřevin (zejména listnáčů, jedle a ekotypu jesenického smrku)
- zakládání smíšených porostů stanovištně původních dřevin s vyšším podílem listnatých dřevin přirozené druhové skladby a jedle než doporučuje OPRL (diferencovaně podle stanovišť a přednostně v biocentrech ÚSES)
- zvyšování ekologické stability nesmíšených smrkových porostů (přednostně porostů významně poškozených loupáním zvěře) vnášením vhodných dřevin (např. BK, JD) do předstunutých obnovních prvků, do zpevňovacích prvků (odluky, rozluky), podsadbou
- podpora málo zastoupených dřevin přirozené druhové skladby (zejména BK, KL, JD, ve vyšších polohách JR, BR, VR) vhodnými obnovními postupy, podsadby JD, BK a KL do mezer v rozvolněných porostech (zejména při přeměně nepůvodních SM porostů v 5. až 7. LVS), využívání JR, BR a VR jako přípravných dřevin a podsadby cílových dřevin do mladých porostů přípravných dřevin, případně výsadby jeřábu do mezer
- šetření výše uvedených dřevin při výchově a při obnově jejich ponechání jednotlivě nebo ve skupinách (min. 5 ks/ha) na dožití k fyzickému rozpadu, při respektování principů ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku

- používání geograficky původních a stanovištně vhodných přípravných dřevin na kalamitních holinách (např. JR, BR, BRP, OL, OLS, OS), umožňující cílovému porostu překonat klimatické extrémny a vedoucí k jeho věkové a prostorové diferenciaci, k zachování přirozeného růstového rytmu klimaxových druhů dřevin (BK, JD, SM)
- zvyšování druhové diverzity lesních ekosystémů výsadbami vtroušených původních dřevin (JLH, JV, KL, LP, LPV, JS, TR apod.), podpora přítomnosti i hospodářsky nevýznamných druhů keřů (přednostně v I. a II. zóně, biocentrech ÚSES a jádrových územích jeřábka lesního)
- odstraňování geograficky nepůvodních druhů a jejich nahrazování stanovištně původními domácími druhy (přednostně v I. a II. zóně a biocentrech ÚSES), realizování managementu kleče včetně převedení lokalit do bezlesí
- podpora věkové a prostorové diferenciaci v průběhu výchovy (např. strukturální probírky) a obnovy (uplatňování výběrných principů zejména v porostech I. zóny a biocentrech ÚSES, příp. II. zóny), podpora mozaikovitosti a jemnější textury (především v jádrových územích výskytu jeřábka lesního – viz příloha č. 1)
- při dodržování zásad ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku ponechávání doupných stromů, jednotlivých zlomů, vývrátů, souší a odumřelého dříví jako biotopu bezobratlých a hub při výchově i obnově v lesích (viz kap. 2.8.)
- bezpečné ponechávání většího množství odumřelého dřeva v horských polohách (zejména v 8. LVS, při horní hranici lesa) jako zásadní podmínku pro přirozenou obnovu lesů a jako biotopu bezobratlých a hub při respektování principů ochrany lesa, bezpečnosti a ochrany zdraví a majetku, dále zajištění energomateriálových toků v lesním ekosystému
- péče o genové zdroje původních dřevin a jejich využití (viz kap. 2.13.)
- podpora používání geneticky vhodného reprodukčního materiálu, zejména přirozená obnova populací domácích dřevin, zvláště jesenického horského ekotypu smrku
- obhospodařování lokalit s výskytem ohrožených druhů hub, rostlin a živočichů způsobem vedoucím k udržení jejich populací dle doporučení Správy CHKO Jeseníky
- obhospodařování lokalit s výskytem jeřábka lesního dle SDO pro PO Jeseníky (viz příloha č. 1)
- zachování drobných lesních mokřadů a pramenišť bez narušení těžbou
- zachování břehových porostů kolem toků složených ze stanovištně vhodných dřevin
- zachování a tvorba porostních okrajů jako významného ekotonu – prostoru s vysokou biologickou rozmanitostí, uchování a vytváření vnějších (i vnitřních) porostních plášťů
- udržování dobrého zdravotního stavu porostů a zdárného odrůstání nárostů a výsadeb jejich ochranou před poškozováním zvěří (okusem, ohryzem a loupáním)

Další opatření

- ve spolupráci se správcem lesa vytipovat v rámci některé ze stávajících NPR vhodné území pro vyhlášení souvislého bezzásahového území zajišťujícího průběh spontánních přírodních procesů, postupně snižovat intenzitu lesnických opatření v tomto území, dále ve spolupráci vymezit vhodné pufrční pásmo s ohledem na možnost šíření kůrovců z bezzásahového území a dohodnout vhodný režim opatření proti kůrovcům v něm
- zajistit monitoring přirozených lesů po vyhlášení bezzásahového území a prioritně zlepšovat druhovou skladbu navazujících hospodářských porostů (viz kap. 2.13.)
- v I. zóně a MZCHÚ po dohodě se správcem lesa dle možností usilovat o revitalizaci stávajících nepoužívaných lesních cest (od změny charakteru povrchu až po jejich úplné zrušení)
- při posuzování realizace přibližovacích linek přistupovat diferencovaně dle jednotlivých zón
- upřednostňovat přírodě šetrné technologie oprav lesních cest např. metoda recyklace stávajícího materiálu („ekocesty“), eventuálně minerální beton (metoda MZK – mechanicky zpevněné kamenivo)
- upřednostňování údržby stávajících cest před výstavbou nových

- iniciovat a prosazovat snížení skutečných stavů jelení zvěře na míru umožňující plně využívat potenciál přirozené obnovy lesních ekosystémů (viz též kap. 3.3.).

3.2 Zemědělství

Charakteristika problematiky

Na území CHKO Jeseníky převládá využití zemědělské půdy jako louky a pastviny, orná půda je zastoupena v menší míře, především v okrajových územích. Podíl orné půdy na zemědělské půdě (hlavně TTP) činí cca 5 %. Zemědělskou výrobu představuje především pastevní chov skotu a v posledních letech zvětšující se počet chovů ovcí. Oproti minulým rokům došlo především vlivem dotační politiky státu v zemědělství ke zlepšení obhospodařování řady pozemků, přesto na mnoha lokalitách zůstává nepříznivá situace v podobě zarůstání pozemků náletovými dřevinami. Absence hospodaření představuje značný problém u přírodně cenných biotopů, jako jsou např. mokřadní louky s výskytem vzácných druhů rostlin a živočichů. Významný aktuální problém představuje tlak na zalesňování zemědělské půdy.

V zemědělské krajině slouží jako prostředek k udržení biodiverzity a přírodní rovnováhy také územní systém ekologické stability (viz kap. 2.11.). Priorita navržených opatření je určena jednak zonací CHKO (postupná podpora směrem od I. zóny ke IV.), jednak výskytem společenstev zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů a krajinářskou hodnotou jednotlivých enkláv.

Dlouhodobý cíl

- zemědělsky využívaná, esteticky hodnotná krajina pod horami, tzn. mozaikovitá krajina s prvky drobnějšího měřítka, především luk a pastvin, s vysokým zastoupením rozptýlené mimolesní zeleně, mezí, remízků a dalších dochovaných krajinných prvků
- pestrá mozaika (mikro)biotopů vhodných pro život různých druhů rostlin i živočichů na sekundárním bezlesí v MZCHÚ a I. zóně

Navrhovaná opatření

- zachovat alespoň současnou rozlohu zemědělské půdy, tzn. minimalizovat prostorové nároky zástavby, zalesňování apod.
- zlepšit druhovou skladbu TTP, podporovat obnovování horské a podhorské květnaté louky doséváním směsí složených z původních druhů lučních rostlin
- zachovat TTP na místech náchylných k jejich degradaci či zarůstání náletem (špatně přístupné lokality, podmáčené lokality)
- zamezit zarůstání neobdělávaných pozemků invazními druhy a nitrofilními plevely (viz kap. 2.9.)
- chránit nejvzácnější lokality tak, aby byly zaručeny základní podmínky existence významných a zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů vázaných na tyto nelesní biotopy a zajištění dlouhodobě vhodného obhospodařování těchto biotopů
- vytvořit a aktualizovat seznam prioritních lokalit ve II., III. a IV. zóně CHKO pro soustředěnou aplikaci dotačních programů, seznam těchto prioritních lokalit zohlednit v rámci procesu územní plánování (zařazením do ÚAP)
- podporovat šetrné hospodaření na pozemcích v okolí MZCHÚ a zabránit tak jejich izolovanosti
- podporovat extenzivní hospodaření ve II. zóně (nehnojit průmyslovými hnojivy, mulčování jen v odůvodněných případech)
- spolupracovat s vlastníky i obcemi na údržbě luk (alespoň jedenkrát ročně kosit za použití lehké mechanizace, vlhké a podmáčené louky sekat ručně), termíny a způsob seče přizpůsobit případnému výskytu chřástala (viz kap. 2.8. a příloha č. 1)
- spolupracovat s vlastníky na ochraně mizejících biotopů (podmáčené plochy, extenzivní pastviny) a lokalit výskytu zvláště chráněných druhů

- podporovat stávající funkci luk a pastvin; při snaze o jejich přeměnu na ornou půdu (tzn. snížení jejich ekologicko-stabilizační i krajnotvorné hodnoty) vždy důsledně zvážit všechny dopady
- sečení cenných lokalit mokrých a podmáčených luk v rámci možností podporovat z příslušných aktuálně dostupných dotačních programů; ostatní plochy řešit ve spolupráci s hospodáři v rámci agroenvironmentálních programů
- případné zalesňování zemědělské půdy posuzovat po komplexním vyhodnocení lokality s ohledem na krajinný ráz, hodnotu půdy (BPEJ), obhospodařovatelnost pozemku a výskyt rostlin a živočichů; k zalesňování používat stanovištně původní druhy dřevin (viz kap. 2.7. a 2.8.)
- podporovat pastvu hospodářskými zvířaty (ovce, skot, kozy, koně) s cílem zachování a obnovy biologické rozmanitosti a malovýrobní struktury krajiny
- pastvu provádět v souladu s ekologickou únosností pozemků, tzn. nepřekračovat výši přípustného stavu zvířat, aby nedocházelo k ohrožení pozemků erozí; z pastvy vyloučit zamokřené pozemky a pozemky se soustředěným výskytem chřástala polního; ošetřovat pasené plochy po skončení pastvy (sekání nedopasků, smykování)
- stanovit optimální složení lučních směsí pro jednotlivé biotopy pro použití v rámci protierozních a revitalizačních opatření, pro obnovu TTP a při realizaci skladebných částí ÚSES; nepoužívat mezidruhové křížence, používat dlouhodobě užívané taxony (pouze druhy původní na území CHKO), nedoplňovat směsi dalšími druhy neznámého původu
- vypracovat návrh složení vlastní regionální travní směsi a spolupracovat na její produkci, podporovat její využívání při obnově travních porostů na orné půdě
- podporovat rozrůzněnost biotopů v krajině, zachování křovinatých biotopů, lesních lemů, mezí; podporovat údržbu a obnovu stávající zeleně a výsadbu nové zeleně rostoucí mimo les – solitéry, stará stromořadí a sady, liniová zeleň, stromové i keřové remízy
- v rámci projektů komplexních a jednoduchých pozemkových úprav iniciovat realizaci navržených prvků ÚSES (biokoridory a interakční prvky) – viz též kap. 2.11.
- podporovat zachování a obnovu trvalých protierozních prvků (meze, mokřady apod.), podél vodních toků zachovat pruh TTP min. v šířce 5–10 m podle erozního ohrožení
- podporovat zatravnění erozí ohrožených ploch orné půdy a použití agrotechnických protierozních opatření (pásové střídání plodin, využití meziplodin a plodin s vysokým protierozním účinkem, přednostně však omezení velikosti souvislých pozemků trvalými způsoby)
- na vybraných, v minulosti odvodněných plochách podporovat rušení starých plošných drenáží, spolupracovat s příslušnými pracovišti státní správy a samosprávy na obnově vodního režimu krajiny
- pěstování energetických plodin a rychle rostoucích dřevin posuzovat po komplexním vyhodnocení lokality s omezením na III. a IV. zónu za podmínky důsledné ochrany před šířením těchto rostlin mimo vymezené pozemky a s důrazem na využívání geograficky původních druhů
- mulčování travních porostů provádět jen výjimečně (potřeba likvidace dřevinného náletu, obnova dlouhodobě neobhospodařovaných pozemků apod.)
- na celém území CHKO podporovat optimalizaci používání hnojiv a chemických látek v zemědělství s cílem uchování druhové a biotopové rozmanitosti zemědělské krajiny:
  - aplikaci hnojiv (hnůj, močůvka, umělá hnojiva, kejda) a chemických postřiků provádět především v době a na místech zaručujících vyloučení negativního dopadu na ochranně významné lokality (s ohledem na výskyt vzácných a chráněných druhů, ochranu EVL, ochranu před znečištěním povrchových a podzemních vod apod.)
  - upřednostnit organická hnojiva včetně zeleného hnojení před zásobním hnojením průmyslovými hnojivy
  - aplikaci chemických látek (biocidy) na TTP provádět pouze ve výjimečných případech jako jsou kalamity nebo hrozící přemnožení škůdců

- výstavbu samostatných zemědělských objektů směřovat do IV. zóny (příp. III. zóny v těsné návaznosti na stávající zástavbu), přednostně využívat stávající budovy a již zastavěné plochy, u výstavby ve III. zóně preferovat stavby se vztahem na údržbu okolních zemědělských pozemků
- u nových zemědělských objektů upřednostňovat architektonickou návaznost na místní tradiční zástavbu (viz též kap. 3.6.); podporovat revitalizaci nevyužívaných a chátrajících staveb mimo zastavěné části obcí (ve smyslu nalezení nové náplně v souladu se zájmy OPK)
- zařízení pro zemědělskou prvovýrobu charakteru polního hnojiště, jímek na kejdu a močůvku, silážních jam apod. umísťovat přednostně do IV. zóny v návaznosti na stávající objekty a na místech vodohospodářsky bezpečných a s potřebnými opatřeními k zabránění kontaminace vod
- chránit krajinu před umísťováním nových velkokapacitních provozů (odchoven)
- podporovat zachování horských farem spojených s agroturistikou (viz též kap. 3.11.), s ekologicky optimálním chovem koní, skotu, ovcí, který přispívá k udržování luk a pastvin v přijatelné kvalitě
- informovat zemědělsky hospodařící subjekty, podporovat jejich zapojení do systému dotací podporujících šetrné hospodaření (agroenvironmentální programy) a podporovat využívání regionální značky (viz kap. 2.14.)
- podílet se na vydávání a distribuci informačních materiálů, které budou zemědělcům přibližovat zásady hospodaření v CHKO a ukazovat jim možnosti, jaké pro jejich hospodaření vyplývají z dotačních programů
- podporovat rozvoj ekologického zemědělství

3.3 Myslivost

Charakteristika problematiky

Provozování myslivosti má na území CHKO Jeseníky dlouhodobou tradici, rozsáhlé lesy byly vždy bohaté na zvěř. Předmětem chovu a lovu byla vždy zvěř spárkatá, zejména jelení. V současné době jsou v CHKO tři oblasti chovu jelení zvěře. Pro snížení zimních škod jelení zvěří jsou v provozu tři prezimovací obůrky a snahou LČR, s. p. je vybudování dalších tří obůrek na území Moravskoslezského kraje. Počátkem 20. století (v roce 1913) byl do Jeseníků dovezen kamzík horský z Alp a dočasně umístěn do aklimatizační obůrky. V letech 1934 a 1939 byl kamzík vypuštěn do volné přírody. Nejvyšších letních kmenových stavů dosáhl kamzík v letech 1981 (907 ks) a 1992 (928 ks) – Mlčoušek 2000. Za těchto stavů se rovněž nejvýrazněji projevoval negativní vliv kamzíka (přímé spásání a okusování vzácných rostlin, mechanické poškozování rostlin a půdy pohybem zvěře, eutrofizace trusem) na nejcennější biotopy (Velká a Malá kotlina, hlavní hřeben, Červená hora apod.). V roce 2004 byla pro kamzičí zvěř v Jeseníkách vymezena oblast chovu. Stavby kamzíků se v důsledku mysliveckého hospodaření (odstřel) postupně snižovaly až na dnešních cca 200 ks. Po proběhlé diskusi a petici občanů za záchranu a zachování populace kamzíka horského v Jeseníkách došlo k dohodě na zachování tohoto nepůvodního druhu v CHKO. Kamzičí zvěř je veřejností vnímána jako přírodní zajímavost Jeseníků a v počtu do 200 kusů je akceptovatelná i z hlediska ochrany přírody.

V nižších polohách při okrajích CHKO je chována zvěř černá a srnčí. Narůstající stavy černé zvěře mají negativní vliv např. na populace na zemi hnízdících ptáků včetně předmětů ochrany PO, ale také na některé specifické biotopy (orchidejové louky). Díky masivnímu přikrmování (vnadění) ze strany provozovatelů myslivosti se černá zvěř (nepřirozeně) zdržuje celoročně i v lokalitách, které dříve nevyhledávala.

Vysoké stavy jelení (ale i kamzičí) zvěře, které se v oblasti vyskytovaly v minulosti, byly již výrazně redukovány, ale lesní porosty poškozené v té době jsou dnes díky hnilobám náchylné ke kalamitám a lokálně se výraznější škody zvěří objevují i v současné době. Škody zvěří jsou nadále limitující pro provádění přeměn homogenních smrkových porostů na

smíšené lesy s vyšším podílem listnáčů nebo obnovu kalamitních ploch s využitím přípravných dřevin a pro uplatnění sukcese či jemnějších způsobů hospodaření.

V oblasti se vzácně vyskytují i druhy chráněné podle zákona o ochraně přírody, které jsou zařazeny mezi zvěř (např. rys ostrovid, vlk, medvěd hnědý, vydra říční, výr velký, tetřevovití). Populace tetřeva i tetřívka je v současnosti na území CHKO Jeseníky na hranici vyhynutí. Populace jeřábka lesního, který je jedním z předmětů ochrany ptačí oblasti Jeseníky, je celkem stabilizovaná.

V zájmu ochrany přírody je posílení populací vzácných druhů zvěře a naopak snížení stavů zvěře, která způsobuje na přírodním prostředí škody. V tomto ohledu je v zájmu ochrany přírody využití především přirozených biologických mechanismů, zejména predančního tlaku.

Dlouhodobý cíl

- stavy zvěře odpovídající ekologickým nárokům populací a podmínkám stanovišť s důrazem na zachování geograficky původních druhů zvěře
- takový výkon práva myslivosti, který současně umožní zlepšování stavu přírodního prostředí a obnovu přirozených lesů

Navrhovaná opatření

- iniciovat a prosazovat stavy jelení zvěře odpovídající stavu lesních ekosystémů (jejich úživnosti) a umožňující využívat potenciál přirozené obnovy lesních ekosystémů
- vyloučit přikrmování zvěře včetně slanisek z MZCHÚ a případně podle potřeby i z I. zóny CHKO
- po vzájemné dohodě vlastníka, nájemce a orgánu ochrany přírody umožnit v MZCHÚ umístění zařízení pro lov zvěře
- na území CHKO umožnit zachovat populaci kamzíka maximálně na únosné míře pro stav subalpínské vegetace; pozorování z období 2000–2010 ukazují, že skutečný stav kamzíčí populace cca 200 kusů v letním období tuto podmínku splňuje a zároveň nedochází i při minimálním lovu k početnímu oslabování populace kamzíka; zajistit monitoring vlivu kamzíka na vysokohorskou vegetaci Jeseníků (viz kap. 2.13)
- trvale monitorovat populaci a vliv kamzíka na přírodní biotopy a cílové druhy rostlin (viz kap. 2.13.)
- spolupracovat s myslivci při monitoringu výskytu vzácných druhů zvěře (rys ostrovid, vydra říční, tetřevovití), přebírat a ověřovat údaje o výskytu
- aktivní spolupráce s provozovateli myslivosti a s orgány státní správy myslivosti při omezování všech forem pytláctví (např. nelegální odstřel dravců, sov)
- dle možností a vývoje populací velkých šelem využívat moderních metod sledování a ochrany těchto druhů (fotopasti, telemetrické sledování apod.)
- iniciovat prostřednictvím státní správy myslivosti u uživatelů honiteb provádění intenzivního lovu invazních druhů živočichů, kteří nejsou zvěří, ale jejich likvidace je lovem možná, např. psík mývalovitý (*Nyctereutes procyonoides*) v případě jejich výskytu, příp. využít § 5 odst. 6 zákona a rozhodnout o jejich odlovu
- spolupracovat s držiteli a nájemci honiteb na opatřeních podporujících populace zvláště chráněných druhů zvěře (např. tetřev, tetřívek, jeřábek) – např. snižování nadměrných stavů divokých prasat a predátorů těchto druhů (liška, kuna), omezování přikrmování a vnazení zvěře v jádrových lokalitách výskytu těchto druhů

3.4 Rybníkářství a sportovní rybářství

Rybníkářství

Rybníkářství není na území CHKO Jeseníky provozováno. V činnosti je jen několik menších rybochovných zařízení. Také další typy stojatých vod (přírodní, umělé) jsou na území CHKO Jeseníky zastoupeny minimálně.

Sportovní rybářství

Charakteristika problematiky

Rybářské revíry na území CHKO Jeseníky jsou převážně pstruhové. Mezi hlavní toky v této oblasti patří řeky Bělá, Branná, Desná a Moravice. Jednotlivé revíry jsou obhospodařovány místními organizacemi Českého rybářského svazu. Některé části toků jsou vyhlášeny chráněnou rybní oblastí se zákazem lovu. Hlavním rybářsky obhospodařovaným druhem v jesenických tocích je pstruh potoční (*Salmo trutta m. fario*), lipan podhorní (*Thymallus thymallus*) a nepůvodní pstruh duhový (*Oncorhynchus mykiss*).

Dlouhodobý cíl

- odpovídající početnost a druhová pestrost místních druhů ryb a zachovaný rozsah jejich přirozených biotopů a trdlišť
- zachované úseky toků bez rybářského obhospodařování

Navrhovaná opatření

- zajistit průběžný ichtyologický monitoring a výzkum vodních toků
- preferovat ochranu vodních a na vodu vázaných druhů živočichů před rybářským využíváním toků
- zamezovat rozšiřování (vysazování) geograficky nepůvodních druhů ryb a preferovat původní druhy i formy (z místních populací či povodí)
- spolupracovat s ČRS a KÚ na vyhlášení chráněných rybích oblastí v nejzachovalejších úsecích vodních toků (bez lovu i vysazování ryb)
- zvyšovat povědomí veřejnosti o ochraně vod a původních společenstvech ryb a ostatních, na vodu vázaných organismů, udržovat vzájemnou spolupráci a komunikaci se subjekty vykonávajícími rybářské právo
- provést vyhodnocení bioty chovných toků a navržení optimalizace jejich obhospodařování s ohledem na přirozené funkce ekosystémů
- prosazovat realizace opatření vedoucí ke zvýšení oboustranné migrační průchodnosti toků
- podporovat provádění zásahů vedoucích ke zlepšování kvality vod

3.5 Vodní hospodářství

Charakteristika problematiky

Stav vodního režimu krajiny Hrubého Jeseníku je v mnoha směrech narušen. Příčiny je nutno jednoznačně hledat v dlouhodobém antropickém tlaku na krajinu a na přírodní systémy ovlivňující vodní režim v krajině.

Aktuální podoba sítě vodních toků na území Jeseníků je do značné míry spjata s historickým využitím krajiny a charakterem zástavby tzv. sudetského typu, která se táhne ve víceméně souvislých pásech v nivách řek a potoků údolními daleko do hor (např. Bělá pod Pradědem, Malá Morávka, Loučná nad Desnou). Obdobně i v lesích došlo v průběhu posledních dvou staletí k intenzifikaci hospodaření a zásadní změně rozsahu a struktury porostů, čehož bezprostředním důsledkem byla změna dynamiky splaveninového režimu v návaznosti na větší rozkolísanost průtoků. Tyto jevy si vyžádaly místy masivní hrazenářské úpravy s výrazným negativním dopadem na přírodní charakter toků. Většina významných toků byla proto téměř v celém svém úseku regulována a následně zahloubena s úmyslem snížení škod způsobených průchodem vyšších průtoků na navazující zástavbu.

Přirozená koryta toků se zachovala ojediněle, častějším jevem je fragmentace zachovalých úseků, případně izolace přírodních partií toků daná jejich částečným postavením mimo urbanizovaná území (Staříč, Bělá, Merta).

Rozsáhlé úpravy vodních toků, které vyvolala povodeň z roku 1997, jsou prakticky v celém rozsahu dokončeny, zásahy se nyní omezují na dílčí opravy obnovených prvků podélného či příčného opevnění toků, těžbu nově vytvořených štěrkových sedimentů nebo na vyřezávání dřevin v průtočném profilu toku.

Negativní vliv malých vodních elektráren na vodní toky je trojí: vzdouvací objekty vytvářejí migrační bariéru pro všechny druhy ryb, derivační kanály vedoucí vodu k turbínám odvádějí na různě dlouhých úsecích nezřídka nekontrolovatelné množství vody z toku, čímž je prakticky ve všech případech způsobeno výrazné zhoršení životních podmínek vodní bioty v derivovaném úseku. Snížení rychlosti proudění v odběrem ovlivněném úseku toku vede ke změně erozně akumulacních procesů v takto postižených partiích toku.

Dlouhodobý cíl

- zvýšená přirozená retence území „CHOPAV Jeseníky“ a čistota vod
- migračně prostupné hlavní toky (Bělá, Staříč, Střední, Bílá a Černá Opava, H. a D. Desná, Moravice, Branná, Merta)
- vodní toky, včetně jejich niv a pramenišť s vysokou ekologickou hodnotou (např. přírodě blízká morfologie koryta mimo zastavěná území obcí)

Navrhovaná opatření

- při nezbytných úpravách koryt v souvisle zastavěném území obcí (břehy kolmé zděné nebo fixované rovinaninou či kamenným záhozem do sklonu 1:1,5; 1:1), v případě obnovy a rekonstrukce stupňů a prahů, preferovat migračně prostupné příčné objekty (drsné skluzy), obnovu morfologické diverzity dna (umístění jednotlivých kamenů i jejich skupin, kamenných výhonů a úkrytů při březích, vytváření tůní) a částečně i břehů odpovídající horskému toku a doplnění nezbytných břehových porostů podél toků (keře je žádoucí vysazovat i do horní třetiny průtočného profilu v místech, kde to charakter úpravy umožňuje, stromy lze sázet pouze za břehovou hranu)
- při úpravách úseků toků procházejících rozptýleně zastavěným územím (břehy polopřírodní a přírodní, případně stabilizované nesouvislým kamenným záhozem do výšky cca 2/3 průtočného profilu), případně v kontaktu s dopravní infrastrukturou, důsledně prosazovat pouze lokální zásahy, alternativní přírodě blízké úpravy a kompenzační opatření – náhradní výsadby břehových porostů
- důsledně prosazovat ochranu toků mimo jakoukoliv zástavbu v horských údolích, umožnit údržbu stabilizačních objektů, zásahy do koryt připustit pouze v odůvodněných případech bezprostředního ohrožení objektů a infrastruktury, umožnit posun štěrkového materiálu v korytě a zajistit přirozený vývoj těchto toků včetně jejich niv vedoucí za účasti vegetace k dosažení stavu dynamické rovnováhy.
- prosazovat ponechání toků přirozeným korytotvorným procesům v přírodních úsecích toků mimo zastavěné území
- při hrazení či stabilizaci strží využívat přírodních materiálů a omezit se na případy ohrožení či narušení konkrétních (i hrazenářských) objektů, zásadně doplnit tato opatření výsadbami autochtonních dřevin, postupně měnit druhovou a věkovou strukturu lesních porostů v rizikových územích, umožnit transport splavenin alespoň menší zrnitosti dále po proudu toku
- prosazovat při obnově stávajících objektů hrazení bystřin migrační prostupnost pro ryby, jsou-li v daném úseku toku aktuálně nebo potenciálně přítomny, a dále umožnění částečného transportu splavenin dále v toku s eliminací tzv. efektu hladové vody vedoucí k zahlubování koryta pod přehrázkou (např. formou tzv. tlamového otvoru v přehrážce v úrovni dna, která převede průtok cca Q_{10})
- prosazovat při snižování rizika zanesení koryt v obcích s následným omezením jejich průtočné kapacity umístění pro ryby prostupných lapačů štěrku (i plošných, dle charakteru reliéfu) bezprostředně nad těmito obcemi
- při záměrech na budování nových vodních elektráren na stávajících jezových objektech prosazovat zachování migrační prostupnosti pro ryby a minimální zůstatkový průtok (minimální asanační průtok $Q_{355-330d}$).
- prosazovat u stávajících vodních elektráren derivačního typu respektování asanačních průtoků přinejmenším v úrovni Q_{330d} v závislosti na délce ovlivněného úseku toku. V případě nových záměrů prosazovat jejich důkladné posouzení s ohledem na všechny

aspekty významné z pohledu ochrany přírody a krajiny (dostatečný průtok vodního toku, ovlivnění živočichů a rostlin, příp. krajinného rázu, délka ovlivněného úseku toku, zachování zůstatkového průtoku dle vydatnosti toku na úrovni nejméně Q_{330d} , automaticky regulovaný odběr apod.).

- při záměrech na odstraňování šterkových splavenin z koryt toků zacílených na obnovení průtočné kapacity prosazovat zachování úrovně hladiny při Q_{270d} , tak, aby byla zachována morfologická diverzita vodního a pobřežního prostředí a zároveň vyhodnotit potřebnost zásahu
- realizace nových kumulativních odběrů povrchových vod pro zasněžování či odběrů pro derivační MVE na tocích s $Q_{330d} < 200 \text{ l.s}^{-1}$ jsou považovány za nevhodné
- vyžadovat dodržování MZP a výšky vodního sloupce v korytě toků minimálně 20 cm pro průchod ichtyofauny
- trvale prosazovat zvyšování retenčního a protierozního efektu lesních porostů v I. a II. zóně CHKO, nadregionálních a regionálních biocentrech přiblížením jejich prostorové a druhové struktury přirozenému stavu (viz kap. 3.1)
- usilovat o revitalizaci nepoužívaných lesních cest v I. zóně a MZCHÚ z důvodů zvýšení retence (viz kap. 3.1)
- prosazovat obnovu funkce ekosystémů údolních niv a ekologicky vhodné způsoby hospodaření na zemědělské půdě v nivách (viz též kap. 3.2)
- podporovat obnovu vhodných retenčních prvků v kulturní krajině (malé obtokové vodní nádrže, zasakovací průlehy a suché poldry na drobných tocích v širokých mělkých nivách, liniové výsadby zeleně apod.). Pro zajištění ochrany před povodněmi preferovat celou škálu opatření v lesích a krajině vedoucích ke zpomalení odtoku povrchových vod před výstavbou retenčních nádrží.
- prosazovat obnovení biologické kontinuity toků a migrační prostupnosti pro ryby, v případě větších překážek alespoň pro lososovité druhy ryb
- zamezit likvidaci mokřadů, iniciovat u správce toku revitalizace drobných toků a nevhodných melioračních staveb z minulosti (např. v pramenné části Mudlového potoka u Rýmařova)
- spolupracovat s vlastníky a provozovateli malých vodních elektráren na zprůchodnění jezů pro ryby; neumožnit případné rekonstrukce jezových objektů bez realizace funkčních rybochodů
- prosazovat, aby veškeré zásahy do koryt vodních toků muselo doprovázet opatření (monitoring, operativní likvidace) vedoucí k vyloučení rizika následného rozšíření invazních druhů rostlin
- využívat vyhotovené studie týkající se vodních toků v CHKO při návrzích opatření
- zadat zpracování revitalizačních studií vybraných problematických dílčích povodí, např. povodí Mudlového potoka
- rozvinout užší spolupráci se správcem toků již v průběhu přípravy projektových dokumentací na opravy či rekonstrukce vodních děl
- provádět kontroly vodních toků v lokalitách v místech odběru vod s cílem zmírnění jejich negativních dopadů na životní prostředí vodních organismů
- prosazovat vymezení všech významnějších pramenných území a jejich ochranných pásem, a následně přizpůsobení hospodářského využívání lesních porostů těchto území v zájmu zvyšování retenční schopnosti
- iniciovat u správce toku revitalizace drobných potoků v zemědělské krajině (např. Mudlový potok)
- umožnit postupné zazemňování odvodňovacích kanálů v podmáčených lesích NPR Rejvíz
- po dokončení ichtyologických inventarizačních průzkumů nejvýznamnějších povodí, postupovat podle jejich výsledků při sestavování koncepce péče o jednotlivé toky

3.6 Výstavba

Charakteristika problematiky:

Typický ráz krajiny Jeseníků dotvářejí dochované jesenické chalupy východosudetského typu – roubené nebo zděné stavby s protáhlým obdélným půdorysem, sedlovou střechou a výrazným štítem. Zástavba je soustředěná jak v údolních polohách podél komunikací a vodních toků, tak výše ve svazích, kde přechází do řidšího rozptýleného osídlení, běžné jsou i osamocené osady rojového typu.

Sídelní struktura a typická architektura na území CHKO Jeseníky se až po II. sv. válku vyvíjely v harmonii a sepětí s přírodními hodnotami území a s vazbou na ně. Po podepsání Mnichovské dohody v roce 1938 bylo české obyvatelstvo vysídleno a celé území označované jako Sudety bylo postoupeno Velkoněmecké říši. Po osvobození Československa došlo k nucenému vysídlení Němců ze Sudet, tedy i z Jeseníků. V důsledku těchto změn došlo prakticky k úplnému vylidnění venkova, propadu zemědělství, přerušení sociální a kulturní kontinuity. Města a vesnice se začaly dosídlovat českým obyvatelstvem. Dosídlení však nebylo úplné a mnohé domy zchátraly, byly zbořeny, některá sídla a menší skupiny domů byly cíleně odstraněny. Noví dosídlenci už nedokázali navázat na zpřetrhané tradice. Postupně probíhala kolektivizace zemědělství a později zejména v 80. letech 20. století také industrializace, která přinesla do venkovských sídel nevhodné – spíše městské – architektonické vzory, stavební, architektonické a urbanistické postupy. Ve výstavbě obytných domů došlo k odklonu od stylu tradiční jesenické chalupy, architektura podléhala unifikaci, masově byly na venkově realizovány stavby kulturních domů, nákupních středisek, panelových domů. Koncentrace průmyslu a zemědělství se projevila vznikem velkých zemědělských a průmyslových závodů a velkokapacitních stájí v horských oblastech Jeseníků na nevhodných místech bez respektu k původním architektonickým a urbanistickým hodnotám. Dále se objevily nové společenské fenomény, a to rozvoj podnikové rekreace v horských oblastech včetně vrcholových partií Pradědu, výstavba nových lyžařských středisek a individuální víkendová rekreace formou chalupaření a chataření.

Po roce 1989 postupně dochází k útlumu průmyslové a zemědělské výroby. Rostou tlaky na zvyšování komerčních ubytovacích kapacit, a to formou bytových domů s apartmánovými byty nebo satelitní zástavbou apartmánových domů unifikovaného vzhledu dle jednotného typizovaného projektu. Jsou navrhovány projekty proporčně i architektonicky atypických staveb, které nemají žádnou návaznost na tradici lidové architektury. Zvyšují se požadavky na zahušťování zástavby v sídlech, na zastavění starých zbořeníšť a umísťování nových staveb do volné, dosud nezastavěné krajiny. Cestovní ruch zaznamenává ve všech směrech významný rozvoj. Nabídka možností a nových forem sportovně-rekreačního vyžití v Jeseníkách se rozšiřuje. Rostou tlaky na rekonstrukce a rozšiřování stávajících rekreačních areálů, hotelů i penzionů, na modernizaci a rozšiřování zimních lyžařských středisek i zakládání nových areálů.

Dlouhodobý cíl:

- rozvoj venkovských sídel v souladu s místně typickou urbanistickou strukturou a zachování specifických urbanistických, hmotových a architektonických hodnot zástavby
- volná otevřená krajina nenarušená zástavbou

Navrhovaná opatření:

Územní plánování

- již ve fázi připomínkování návrhů zadání ÚPD uplatňovat principy a cíle ochrany přírody a krajiny, při zpracování územního plánu řešit krajinu jako celek, zohledňovat, případně navrhovat nové plochy pro zachování nebo posílení ekologické stability krajiny; při navrhování ploch s jinou funkcí respektovat limity ochrany přírody a krajiny a podpořit přírodní funkce krajiny (prostupnost krajiny včetně migrační prostupnosti vodních toků, zachování a posílení přirozených retenčních funkcí apod.)

- požadovat stanovení plošného a prostorového uspořádání pro navrhované zastavitelné plochy (včetně hmotových a architektonických limitů pro stavby) podle kategorizace sídel uvedené v Preventivním hodnocení území CHKO Jeseníky z hlediska krajinného rázu (Atelier V – Doc. Ing. arch. I. Vorel, CSc. a kol., 2011)
- zajištění ochrany ploch s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů v intravilánech obcí
- zachování a ochrana typické liniové struktury údolních sídel, rozvolněné zástavby ve vyšších horských polohách a samot s horskými chatami (historickými turistickými ubytovnami)
- rozvoj sídel směřovat k využití stávajících vlastních rezerv (nezastavěné plochy uvnitř zástavby, plochy bývalých výrobních areálů a skladů, zbořeniště apod.)
- u nových návrhů zastavitelných ploch podporovat přirozené doplnění zástavby bez zjevných extrémů, kterými mohou být např. nerespektování dochované struktury zástavby, vybihající nebo zcela odtržené lokality, zastavování pohledově exponovaných svahů, horizontů
- zachování a ochrana harmonických přechodů sídel do volné krajiny (humna, historické stodoly apod.)

Výstavba

Zásady pro jednotlivé kategorie sídel a lokalit se zástavbou

V rozborové kapitole 4.6 Výstavba – Aktuální stav jsou konkrétní sídla a lokality se zástavbou rozčleněny podle Preventivního hodnocení území CHKO Jeseníky z hlediska krajinného rázu (Atelier V – Doc. Ing. arch. I. Vorel, CSc. a kol., 2011) do 5 kategorií, a to v závislosti na zachovalosti urbanistické struktury, architektonických hodnot a typického charakteru zástavby. Ve jmenované kapitole je kategorizace prezentována v přehledné tabulce.

Pro jednotlivé kategorie jsou v Preventivním hodnocení definovány podmínky ochrany (regulativa) za účelem zachování všech hodnot, které sídla v různé míře vykazují (např. původní sídelní struktura, místní lidová architektura, tradiční zástavba, historicky cenné objekty, kulturní dominanty apod.). Příslušný text studie Preventivního hodnocení byl hlavním podkladem pro stanovení podmínek ochrany.

Zásady ochrany – kategorie I

- zachovat historickou strukturu zástavby zpravidla bez možnosti jejího rozšíření (rozvoj obce by měl být ukončen a měl by dále směřovat k přestavbě a obnově existujících objektů)
- chránit dochovanou siluetu sídla a jeho vizuální projev v krajině (vyloučit stavby, které by měřítkem, formou, materiálem nebo barevností vytvářely nový znak vizuálního projevu sídla v krajině)
- při přestavbách, obnově nebo nové výstavbě chránit charakter zástavby – využití tradičních architektonických forem, prvků a materiálů (zejména v kontextu s objekty a soubory se zřetelnými architektonickými hodnotami a s kulturními památkami), novou výstavbu podřizovat formám a výrazu tradičních objektů – půdorysný tvar, výška, tvar střechy, typické materiály, konstrukce a barevnost

Zásady ochrany – kategorie II

- respektovat historickou strukturu zástavby s možností jejího úměrného doplnění, zejména na starých stavebních parcelách
- novou výstavbu situovat do kontaktu s existující zástavbou, jiné řešení je možné pouze u specifických typů rozptýlené zástavby
- omezit zásahy ovlivňující siluetu sídla a vyloučit stavby, které by vytvářely nový výrazný znak siluety existující zástavby
- přizpůsobit hmotové a materiálové řešení charakteru zástavby, a to i mimo přímý kontakt s dochovanými objekty lidové architektury

- chránit charakter zástavby (zejména měřítko a hmoty) jehož architektonický výraz koresponduje s dochovanou architekturou, při nové výstavbě, při přestavbách a obnově při využití tradičních architektonických forem, prvků a materiálů se bude podřizovat výrazu objektů – měřítko, hmoty, půdorysný tvar, výška, tvar střechy

Zásady ochrany – kategorie III

- urbanistickou strukturu sídla lze upravit a doplnit v souladu s dochovanými znaky vývoje urbanistické struktury sídla, rozvoj sídla je možný pouze v návaznosti na existující zástavbu sídla
- novou výstavbu na okrajích existující zástavby navrhovat s cílem vytvořit harmonický přechod sídla do krajiny
- doplnění a přestavbu struktury sídla směřovat k vytvoření nových hodnot harmonie měřítka a vztahů v krajině
- zachovat charakter zástavby (zejména měřítko a hmoty),
- nová výstavba a přestavby stávajících objektů by neměly vytvářet prvky měřítkově, hmotově a barevně cizorodé venkovskému prostředí
- respektovat architektonické hodnoty stávajících objektů ležících ve vizuálním kontextu, a to řešením hmot, objemů a použitých materiálů ve vnějším výrazu navrhovaných staveb

Zásady ochrany – kategorie IV

- doplnění a přestavbu struktury sídla směřovat k vytvoření nových hodnot harmonie měřítka a vztahů v krajině
- nová výstavba a přestavby stávajících objektů nebudou vytvářet prvky měřítkově, hmotově a barevně cizorodé venkovskému prostředí
- stavby posuzovat individuálně ve vztahu k vizuálnímu projevu v krajině a ke kontextu s okolní zástavbou

Zásady ochrany – segment urbanizované krajiny

- ochrana se řeší především v rámci projednání územních plánů, eventuálně jejich změn; důraz se klade na zapojení zástavby do krajinného rámce a na uplatnění siluety zástavby v krajinných panoramatech

Další opatření

- ve vesnických památkových zónách a rezervacích a při ochraně nemovitých kulturních památek spolupracovat s orgány památkové péče
- podporovat ochranu vyhlášených i nevyhlášených technických památek (např. hamry, pozůstatky po těžbě, vodní díla – náhony, elektrárny, pily, kovářny apod.)
- podporovat ochranu drobné architektury v krajině (např. kapličky, kříže, boží muka, zvoničky apod.)
- preferovat energeticky úsporné a jinak ekologicky příznivé projekty
- usilovat o to, aby objekty lesního hospodářství (bez stavebních parcel na PUPFL) nevyužívané k původnímu účelu, nebyly legalizovány pro účely rekreace nebo bydlení a byly postupně odstraňovány
- v případě záměrů na zemědělské a lesnické účelové stavby ve volné krajině vyhodnocovat jejich nezbytnost k zemědělskému nebo lesnickému hospodaření, dbát na nenarušení přírodních a krajinných hodnot a vyloučení trvalého bydlení nebo rekreace
- v případě osamocených staveb ve volné krajině (např. zemědělské a lesnické stavby, vodárny, vodojemy ČOV apod.) podporovat jejich soulad s přírodními prvky (z hlediska vzhledu), použitím např. zelených střech, tradičních materiálů (např. kámen, dřevo), staveb zapuštěných do terénu apod.
- pokud je stavba navrhována do osamělé polohy bez vazby na tradiční jesenickou zástavbu a nebo na přírodní hodnoty, a nebude se uplatňovat v krajinných panoramatech nebo průhledech, nebude narušovat důležité hodnoty krajinného rázu a jedná -li se o

kvalitní projekt současné architektury, lze akceptovat individuální architektonický výraz této stavby a její individuální formu

- umístění fotovoltaických elektráren umožnit v zastavitelném území v souladu s harmonickým měřítkem krajiny, zejména v průmyslových zónách, případně na střeších objektů
- v rámci pravidelné komunikace se zástupci obcí a stavebních úřadů předávat aktuální informace o problematice ochrany krajinného rázu v souvislosti s výstavbou
- poskytovat informace projektantům působícím v CHKO Jeseníky
- podporovat zvyšování informovanosti veřejnosti (web, tiskoviny, přednášky apod.)
- zpracovat pasportizaci sídel a lokalit se zástavbou zařazených do kategorie I a II

3.7 Dopravní a inženýrské sítě

3.7.1 Doprava

Charakteristika problematiky

V CHKO Jeseníky je silniční doprava nosným systémem pro dopravu osobní, nákladní i rekreační. Územím CHKO neprochází žádná silnice mezinárodního významu, ale značnou část území CHKO protínají dvě frekventované silnice I. třídy. Silnice č. I/44, která vede od Mohelnice a Šumperka přes Červenohorské sedlo do Jeseníku a Mikulovic (přejezd do Polska) prošla v letech 2007–2009 v úseku Bělá pod Pradědem – Červenohorské sedlo rozsáhlou rekonstrukcí, spočívající zejména v rozšíření vozovky a úpravě navazujících svahů a jejich zpevnění gabiony. Ve fázi přípravy k územnímu řízení se nachází rekonstrukce této silnice v obdobném rozsahu v úseku Červenohorské sedlo – Kouty nad Desnou. Silnice č. I/11 od Hradce Králové přes Šumperk a sedlo Skřítek na Bruntál a Opavu protíná Jeseníky v jižní části a prochází v těsné blízkosti NPR Rašeliňště Skřítek. Trasa této silnice je stabilizovaná, jen na Sobotínsku byl záměr provést její přeložku, která by však znamenala plošně rozsáhlé terénní úpravy. Silnice č. I/60 z Jeseníku přes Lipovou-lázně na Javorník ovlivňuje území CHKO jen okrajově. Komplexně území CHKO Jeseníky obsluhuje síť silnic II. a III. třídy. Problematická je uvažovaná přeložka silnice č. II/450 Karlova Studánka – sedlo Lyry – Vidly, která představuje významný zásah do krajiny a do přírodně cenného území. Lokalitou s celoročně regulovanou, přesto frekventovanou dopravou je komunikace č. III/44518 od parkoviště Hvězda nad Karlovou Studánkou na parkoviště Ovčárna pod vrcholem Pradědu. Zajišťování sjízdnosti této komunikace v zimních měsících inertním posypem má za následek splavování posypu do údolí Bílé Opavy a Správa CHKO Jeseníky proto upravila režim zimní údržby a zejména následný úklid posypu tak, aby prašnost posypu a kontaminace okolí komunikace byly co nejmenší.

Zimní údržba komunikací je vzhledem ke klimatickým podmínkám náročná. Na některých komunikacích je na základě povolené výjimky podle § 43 zákona ze zákazu podle § 26 odst. 1 písm. h) zákona prováděna chemicky. Poměrně rozsáhlý výčet silnic pro provádění chemického posypu běžným způsobem vychází z požadavků na bezpečnost provozu. Dále jsou povoleny výjimky pro úseky, kde je provádění chemického posypu možné pouze v případě kalamitních situací. V povolených výjimkách je řada podmínek, která omezuje negativní dopad chemického ošetření na okolní přírodu na minimum.

Železniční doprava pouze doplňuje systém silniční dopravy, okrajovými partiemi CHKO prochází několik úseků železničních tratí místního významu bez vážnějšího vlivu na ochranu přírody.

Individuální rekreační doprava je na území CHKO Jeseníky v současné době provozována bez zásadního usměrnění. Rekreační dopravě slouží také dvě lanové dráhy, a to Ramzovské sedlo – Šerák a Kouty nad Desnou – pod Medvědí horou, které jsou v provozu celoročně. Ostatní lanové dráhy v CHKO slouží téměř výhradně pro potřeby sjezdového lyžování. Cyklistická doprava představuje spíše individuální rekreační formu dopravy (více viz kap. 4.11).

Dlouhodobý cíl

- šetrná doprava nezpůsobující negativní zásahy do krajinného rázu, cennějších částí přírody a lokalit chráněných druhů rostlin a živočichů, nevytvářející pro živočichy nepropustné migrační bariéry, rozsahem a způsobem údržby minimálně narušující přilehlé území

Navrhovaná opatření

- přeložky, obchvaty a další novou výstavbu a případné rekonstrukce komunikací spojené s rozšířením a směrovými úpravami realizovat v podobě, která nebude znamenat rozsáhlý negativní zásah do vzhledu krajiny, umožní zachování typických znaků krajiny, negativně nezasáhne lokality s výskytem chráněných druhů rostlin a živočichů a nepovede k vytvoření trvalé migrační bariéry
- iniciovat přeřazení komunikace č. II/450 v úseku Karlova Studánka – sedlo Lyry – Vidly, do kategorie III. třídy z důvodu její omezené propustnosti, rekreačnímu využití a průchodu v blízkosti centrální části CHKO Jeseníky (II. zóna) a umožnit její opravu v nezbytně nutném rozsahu
- postupně eliminovat negativní vliv zimního posypu inertním materiálem na silnici III/44518 Hvězda – Ovčárna na ekosystémy NPR Praděd (v údolí Bílé Opavy) návrhem vhodných opatření (technická opatření – lapače, omezení posypu jen na problematická místa, údržba silnice jen plužením bez posypu, používání sněhových řetězů); současně respektovat potřebu dopravní dostupnosti střediska Ovčárna-Praděd
- na silnici III/44518 Hvězda – Ovčárna preferovat hromadnou dopravu osob před dopravou individuální a individuální dopravu postupně omezovat
- sjízdnost komunikací by měla být zajišťována s ohledem na přírodní prostředí v jejich okolí tak, aby nebyly negativně zasaženy složky přírodního prostředí a s přednostním využitím inertního posypu
- prosazovat ochranu doprovodné zeleně komunikací, při tom zohlednit jak požadavky na zajištění bezpečnosti, tak požadavky na ochranu zeleně a její význam z pohledu krajinného rázu; úpravy komunikací provádět se zohledněním a respektováním doprovodné zeleně
- preferovat opravy a úpravy komunikací před budováním nových
- budování nových místních a účelových komunikací umožňovat pouze v nezbytně nutných a odůvodněných případech a preferovat jejich nezpevnování ve volné krajině
- při posuzování záměrů liniových staveb prosazovat taková řešení, při nichž nebudou vznikat objekty, které v krajině působí jako past pro drobné hlodavce a obojživelníky
- v případě zohlednění zdůvodněné potřeby parkování v konkrétní lokalitě preferovat vyhrazení sezónního (zimního) parkování vozidel na trvalých travních porostech před budováním zpevněných parkovacích ploch nebo parkováním živelným
- záměry na případnou výstavbu lanových drah důsledně posuzovat z hlediska jejich vlivu na přírodu a krajinu, jejich případné umístění preferovat v rámci stávajících lyžařských areálů

3.7.2 Inženýrské sítě

Charakteristika problematiky

Významné a rozsáhlé negativní ovlivnění přírodní a estetické hodnoty krajiny Jeseníků inženýrskými sítěmi představuje rozvodná soustava VVN a VN. Lokální vliv má i nadzemní vedení NN.

Stožáry mobilních operátorů představují rovněž narušení hodnot krajinného rázu, a to zejména v případě jejich nevhodného umístění, výšky, barvy a typu.

Větrné elektrárny se nacházejí na hranici CHKO nad obcí Ostružná (celkem 6 ks, 3 ks v CHKO) a v sedle Medvědí hory (3 ks, větrná farma Mravenečník). Vzhledem k významně

negativnímu ovlivnění krajinného rázu je umístění nových větrných elektráren na území CHKO zcela nevhodné.

Zcela samostatnou kapitolu představuje přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé Stráně, která představuje trvalý zásah s nejnámennějším negativním dopadem pro přírodu a krajinu Jeseníků v historii. Výsledkem stavby je nenávratně zničené cenné přírodní území, narušené horské lesy, uříznutý, technický upravený a vyasfaltovaný vrchol Dlouhých strání v oblasti horní hranice lesa (1350 m n. m.) s nádrží o rozloze více než 15 ha, tok Divoké Desné přerušovaný údolní nádrží s hrází vysokou 56 m a vedení VVN 400 kV z PVE Dlouhé Stráně, které narušují krajinu v údolí Desné i v obci Loučná nad Desnou.

Dlouhodobý cíl

- krajina s technickou infrastrukturou nenarušující přírodního prostředí a krajinný ráz

Navrhovaná opatření

- chránit krajinný ráz CHKO před umístováním negativních dominant technického charakteru (vedení VN, VVN, větrné elektrárny apod.), nepodporovat obnovu větrných elektráren
- preferovat podzemní vedení elektrických sítí nižších řádů
- při rekonstrukcích vedení s ohledem na krajinný ráz preferovat použití dřevěných sloupů před betonovými a izolovanými vodiči (minimalizace ochranného pásma)
- při rekonstrukcích nadzemních vedení vysokého napětí prosazovat taková řešení, která zajistí dostatečně účinnou ochranu ptáků a zabrání jejich usmrcování a zraňování (viz kap. 2.8)
- preferovat umístování transformačních stanic do objektů, příp. úkrytů, architektonicky vhodně ztvárněných zejména v cennějších lokalitách z pohledu krajinného rázu
- podporovat odstranění nefunkčních či dočasných technických zařízení z krajiny (např. větrná farma Mravenečník)
- chránit území CHKO před trvalým a rozsáhlým negativním zásahem do krajinného rázu a přírodních hodnot území obdobným např. stavbě PVE Dlouhé Stráně
- při případné nutnosti rozšiřování telekomunikační sítě preferovat využívání stávajících stožárů (sdílení více operátory) a umístování na již existující objekty (vysoké budovy, tovární komíny, rozhledny apod.)
- po vyhodnocení vlivu na krajinný ráz připustit umístění jednotlivých fotovoltaických nereflexních solárních panelů na střechách rodinných domů či jiných objektů zejména v některých lokalitách s menší hodnotou krajinného rázu (viz kap. 3.6.)

3.8 Průmysl

Charakteristika problematiky

Historicky se na území CHKO Jeseníky provozovala především těžba dřeva a nerostných surovin. Dalším vývojem docházelo k rozvoji hutnictví, železářství a s tím související výroby dřevěného uhlí. Od 17. století je patrný rozmach sklářství a textilního průmyslu. Počátkem 19. století je v Jeseníkách v souvislosti s průmyslovou revolucí zaznamenán největší rozsah průmyslové výroby zaměřené především na železářství a hornictví a plátenictví s barvířstvím. Ve druhé polovině 20. století dochází ke vzniku některých velkých průmyslových podniků a některých zemědělských družstev a statků, které přinesly do krajiny CHKO Jeseníky nové průmyslové a zemědělské komplexy se spoustou výrobních a skladovacích hal. V posledních 20 letech se tyto giganty rozpadaly (RD Jeseník, Státní statek Bruntál) a většina objektů zůstala opuštěna a nevyužita. Některé z těchto objektů se snaží využívat soukromí podnikatelé opět jako výrobní a skladovací haly, ale objem výroby je (ve srovnání s celkovou kapacitou areálů), minimální. Zrušení nejprve textilní výroby na Jesenícku, Rýmařovsku a postupné rušení strojírenských a sklářských provozů za sebou zanechalo rozlehlé a kapacitní prostory, tzv. „brownfields“. Na celém území CHKO jich

existuje velké množství, převážně ve IV. zóně CHKO. Ukončení těchto provozů ale přineslo i pozitivní efekt ve zlepšení stavu ovzduší nebo čistoty vod.

V současnosti je průmyslová výroba na území CHKO v útlumu a neočekává se výrazný plošný rozvoj.

V provozu zůstaly pouze některé drobné především dřevařské provozy. Po roce 1989 vzniklo na území CHKO několik menších výrobních provozů, většinou v zastavěných částech obcí a měst (Jeseník). Jediná významnější průmyslová plocha na území CHKO Jeseníky se nachází v lokalitě Za podjezdem v bývalém areálu vojenských kasáren. Plocha se plní výrobními objekty velice pomalu a stále zůstává z větší části nevyužita.

Dalšími průmyslovými areály, které se nacházejí na území CHKO a jsou v provozu, jsou lomy v Krásném u Šumperka s drtírnou kamene a lom v Bukovicích u Jeseníka doplněném ještě o betonárnu (viz kapitola 3.10).

Převážná většina průmyslových objektů leží v zastavěných územích obcí a měst, ve IV. zóně CHKO a nepředstavuje významný problém. Na území CHKO neleží velkoplošné skladové areály (pro skladování jsou využívány nevyužité průmyslové areály) ani kapacitní obchodní objekty.

Dlouhodobý cíl

- zachování typického krajinného rázu, relativní neporušenosti krajiny a cenných přírodních fenoménů regionu při zohlednění hospodářských a sociálních potřeb obyvatel

Navrhovaná opatření

- v rámci procesu územního plánování preferovat využití stávajících průmyslových areálů před navrhováním areálů nových
- podporovat využití vybraných průmyslových objektů pro účely cestovního ruchu (muzeum, ukázky výroby, uchování nebo obnova vodních systémů a využití vodní energie apod.)
- umožnit a podporovat adaptace stávajících areálů k novým účelům (byty apod.)
- obecně podporovat revitalizaci a kultivaci brownfields
- prosazovat zásady pro umístování a provoz výrobních, skladovacích a obchodních zařízení a areálů:
  - areály a objekty umísťovat zásadně do IV. zóny CHKO – urbanizovaného území
  - preferovat a podporovat využití stávající areálů před výstavbou „na zelené louce“
  - přestavby, rekonstrukce, adaptace apod. stávajících areálů posuzovat zejména z hlediska krajinného rázu (viz kap. 2.12) a vodního režimu krajiny
  - případné stavby objektů (pouze jako dostavby stávajících areálů) v údolních nivách posuzovat zejména z hlediska jejich vlivu na vodní tok, v případě požadavku na realizaci nových areálů je směřovat pouze mimo údolní nivy
  - případné adaptace bývalých zemědělských areálů na průmyslovou výrobu nebo sklady posuzovat z hlediska vlivu na krajinný ráz, přitom jejich plošné rozšiřování není žádoucí

3.9 Zacházení s odpady

Charakteristika problematiky

Na území CHKO Jeseníky není v současnosti v provozu žádná činná skládka komunálního odpadu ani spalovna odpadu. Tuhý komunální odpad, který není vytříděn, je z CHKO odvážen na skládky mimo CHKO (Medlov, Rapotín, Supíkovice, Horní Benešov). Problémem je existence či vznik nových živelných skládek zejména v blízkosti sídel.

Dlouhodobý cíl

- krajina neznečištěná skládkami ani odpadem

Navrhovaná opatření

- spolupracovat s obcemi, správci pozemků (LČR), nevládními neziskovými organizacemi, školami a dobrovolníky na likvidaci odpadů a živelných skládek v krajině
- ve spolupráci s aktivem dobrovolných strážců udržovat čisté okolí hlavních turistických cest v nejcennějších částech CHKO (údolí Bílé Opavy, Velká kotlina, Rejvíz, Ovčárna – Praděd – Švýčárna, Ovčárna – Skřítek, Červenohorské sedlo – Kepník – Šerák)
- vhodným způsobem (např. na panelech naučných stezek, v publikovaných materiálech) prezentovat zásadu, že v přírodě po sobě ukáznění návštěvníci žádné odpady nezanechávají

3.10 Těžba nerostných surovin

Charakteristika problematiky

Území CHKO Jeseníky je součástí rozsáhlého regionu, který představuje jednu z nejvýznamnějších zdrojových oblastí stavebního kamene a drceného kameniva v rámci celé ČR. V současné době probíhá těžba na dvou ložiscích (obě se stanoveným dobývacím prostorem) – *Bukovice u Jeseníka* (provozují Kamenolomy ČR s. r. o., Ostrava-Svinov, ložisko stavebního kamene – amfibolit) a *Krásné* (provozuje Ekosis s. r. o., Zábřeh, ložisko stavebního kamene – amfibolit, rula). Dříve byla těžena pararula u Mladoňova (dosud dobývací prostor).

Na území CHKO jsou vymezena tři chráněná ložisková území – Krásné (viz výše), Suchá Rudná (dříve těžené zlatonosné rudy) a Oskava (polymetalické rudy, stavební kámen). Z hlediska zásob je perspektivní ložisko stavebního kamene (amfibolit) ev. č. 5052500 Dlouhá hora – Rejvíz. V náplavech řeky Branné a Bělé se vyskytuje v těžitelném množství staurolit.

V celostátním měřítku důležitým přírodním zdrojem Jesenicka jsou ložiska vysokoprocenních vápenců skupiny Branné, která jsou těžena a zpracovávána vně území CHKO Jeseníky těsně při jeho hranici, ale části ložisek jsou situovány i na území CHKO.

Možný zájem o další ložiska kromě již těžených nelze v budoucnu vyloučit.

Dlouhodobý cíl

- území CHKO Jeseníky bez těžby nerostných surovin a rašeliny (postupné dotěžení v současnosti aktivních lomů)

Navrhovaná opatření

- geologický průzkum, otvírku nových ložisek nerostných surovin nebo rozšiřování dobývacích prostorů provádět za předpokladu zachování a zlepšení stavu předmětů ochrany
- zachovat a ochránit historická důlní díla, zejména ta, která slouží jako zimoviště netopýrů, jsou významnou mineralogickou lokalitou nebo má význam jejich historické technické podzemí
- v procesu zajišťování starých nebo opuštěných důlních děl uplatňovat podmínky pro ochranu zimovišť netopýrů a pro možnost kontroly zimovišť (viz kap. 2.8.)
- podporovat přírodě blízké rekultivace uzavíraných těžeben s maximálním využitím přírodních procesů

3.11 Rekreace

Charakteristika problematiky

CHKO Jeseníky patří k významným oblastem cestovního ruchu v ČR a je také významným cílem návštěvníků z Polska. Jeseníky jsou atraktivní svým přírodním prostředím vysokých hor s rozsáhlými lesními porosty, horskými loukami a pestrou podhorskou krajinou, což umožňuje široké aktivity rekreačního a sportovního vyžití území, především v letním a

zimním období. V Jeseníkách výrazně převažuje jednodenní návštěvnost nad vícedenní. Delší pobyt návštěvníci nejčastěji tráví v menších soukromých ubytovacích objektech; větší ubytovací kapacity představuje jen několik málo hotelů, větších horských chat, lázeňských objektů, příp. autokempů. Poměrně hustá síť tradičních horských chat ve vrcholových partiích Jeseníků výrazně napomáhá poměrně vysoké návštěvnosti v nejvyšších a nejcennějších partiích hor.

V letním období jsou hlavními rekreačními aktivitami pěší turistika a cykloturistika, která se však stále rozvíjí. Další významnou rekreační aktivitou je lázeňství, ostatní např. horolezectví, paragliding, orientační běh apod. se soustřeďují v CHKO na několik lokalit a nemají z hlediska ochrany přírody zásadní význam. V CHKO je síť značených turistických stezek a cyklotras prakticky stabilizovaná. Některé přírodně cenné lokality jsou tradičním místem výletů pěších turistů a jsou negativně ovlivňovány velkou koncentrací návštěvníků (např. údolí Bílé Opavy v NPR Praděd). Naprostá většina cykloturistů se pohybuje po značených trasách a jejich přímý negativní vliv na přírodní prostředí není vysoký, ke konfliktům se zájmy ochrany přírody (např. rušení živočichů) dochází spíše v případech jízdy mimo tyto trasy. V poslední době se více cyklistů zaměřuje na náročnou terénní cyklistiku a rozšiřuje se poptávka po budování tzv. „singltreků“. Horolezectví je Správou regulováno a jsou vymezeny lokality pro lezení bez omezení, s časovým omezením (z důvodu hnízdění vzácných druhů ptáků) a lokality s vyloučením horolezecké činnosti.

V zimním období představují hlavní rekreační aktivitu sjezdové lyžování a snowboarding. Centra lyžování jsou soustředěna hlavně ve velkých areálech Ramzová, Kouty nad Desnou, Červenohorské sedlo, Malá Morávka – Karlov. Význam střediska Praděd-Ovčárna se s rozvojem ostatních areálů postupně snižuje. Řada menších areálů vznikla jako sportovní příslušenství velkých penzionů a rekreačních středisek nebo sportovní zázemí obcí. Celkově je v CHKO cca 55 km sjezdových tratí. K hlavním negativním vlivům patří odlesňování ploch pro sjezdovky, velké terénní úpravy prováděné z důvodu bezpečnosti trati, mohutné odběry vod pro umělé zasněžování, osvětlování a ozvučení ploch a budování další navazující infrastruktury.

Jeseníky představují vzhledem ke klimatickým podmínkám jedny z nejlepších terénů pro běžecí lyžování v ČR a v CHKO je cca 350 km udržovaných stop. Údržba tras je rozdělena do několika oblastí, kdy je udržována hlavně páteřní síť tras, oblasti ale většinou nejsou vhodně propojeny. Dopad běžecího lyžování na chráněné fenomény přírody není zásadní. V poslední době se rozvíjí zejména chůze na sněžnicích, která může potenciálně silně kolidovat se zájmy ochrany přírody, neboť návštěvníci se dostávají i do oblastí pro lyžaře nedostupných. Další zimní aktivity (skialpinismus, psí spřežení apod.) jsou záležitostí dosud ojedinelou. V posledních letech bylo v CHKO zaznamenáno několik nelegálních přejezdů skupin motoristů na sněžných skútrech.

Problémy ve vztahu k ochraně přírody působí snaha o další zvyšování kapacity zimních středisek a budování doprovodné infrastruktury. Dále lokálně vysoká návštěvnost v některých MZCHÚ (NPR Praděd, NPR Šerák-Keprník), ale zejména projevy neukáznutosti některých návštěvníků (vstupy mimo cesty, odpadky apod.).

Dlouhodobý cíl

- využívání území CHKO pro rekreaci v podobě nenarušující krajinný ráz CHKO a umožňující trvalé zachování přírodně cenných lokalit, druhové bohatosti a ekologických funkcí krajiny a usměrnění těchto aktivit mimo nejcennější lokality výskytu rostlinných a živočišných druhů

Navrhovaná opatření

- stávající síť značených turistických cest a cyklotras stabilizovat a významně nerozšiřovat, případné doplnění sítě směřovat zejména do okolí stávajících středisek (např. místní okruhy); spolupracovat při návrzích na změnu vedení tras s ohledem na ochranu přírodních hodnot území (odlehčení přetížených lokalit, přesměrování k novým turistickým cílům)

- služby pro pěší turisty, cykloturisty a běžkaře v hřebenové části Jeseníků udržet ve stávajících objektech, případné záměry na vybudování malých přístřešků pro nouzové situace směřovat mimo MZCHÚ do míst, kde se záměr nedostane do konfliktu s předměty ochrany CHKO
- prostor mezi prameny Černé Opavy a Vrbnem pod Pradědem (Orlík, Suchý vrch) udržet jako „klidové“ území bez nových značených turistických cest a cyklotras
- posuzovat hromadné akce s volným pohybem účastníků po terénu (např. orientační běh) s ohledem na dobu jejich konání (např. s ohledem na sešlap rostlin či rušení hnízdicích ptáků) a přítomnost chráněných prvků (např. MZCHÚ a lokality citlivých druhů)
- zázemí závodů situovat mimo přírodní lokality do kontaktu se zastavěným územím obcí
- sporty vyžadující hřiště a stavby (tenis, fotbal, volejbal, plavecké bazény, lanová centra) preferovat v zastavěných částech obcí při zohlednění ochrany krajinného rázu
- ve spolupráci s obcemi a dalšími vhodnými subjekty (např. LČR) zajistit funkčnost a údržbu informačního systému pro pohyb návštěvníků, podporovat vytváření nových informačních center
- spolupracovat a iniciovat vydávání naučných a propagačních materiálů a účelových map k podpoře a zároveň usměrnění turistického ruchu v souladu se zájmy ochrany přírody a krajiny
- při obnově horských chat respektovat tradiční architekturu a krajinný ráz místa

pobytová rekreace

- preferovat rekonstrukci stávajících objektů, a to způsobem nenarušujícím krajinný ráz, nepodporovat výstavbu apartmánových domů
- podporovat různé formy agroturistiky a umožňovat zřizování nových ubytovacích kapacit rekonstrukcí stávajících objektů nenarušujících krajinný ráz (viz kap. 3.2.)
- letní dětské tábory a obdobné aktivity směřovat do přírodně méně citlivých lokalit
- kempy a tábořiště umisťovat ve vazbě na zastavěná území obcí mimo přírodně citlivé lokality

pěší turistika

- podporovat údržbu cest, pěšin, poválků, skalních vyhlídek a vyhlídkových plošin
- hromadné akce, pochody umožnit pouze po značených trasách nebo zpevněných cestách mimo přírodně citlivé lokality

cyklistika

- cyklostezky budovat pouze v okrajových částech CHKO, nikoli jako čistě rekreační, ale s významným podílem pro lokální dopravu obyvatel obcí, preferovat sdílený režim s in-line bruslaři
- ve spolupráci s vlastníkem lesa umožnit mimo přírodně citlivé lokality vznik šetrných tras pro terénní cyklistiku (singltreky) s potřebným zázemím v přímém kontaktu na zastavěná území obcí či stávající sportovní areály
- výkonnostní, závodní a adrenalinovou terénní cyklistiku směřovat do lokalit sportovních ploch

lyžování

- provoz a rozšiřování služeb areálů pro sjezdové lyžování připustit v rozsahu zohledňujícím zachování přírodní hodnoty území a ochranu krajinného rázu
- při stanovování podmínek pro technické zasněžování zohlednit jeho vliv na vodní režim a fenologii botanicky cenných stanovišť
- osvětlení sjezdovek a areálů (Ramzová, Kouty nad Desnou) dále nerozšiřovat, podporovat opatření, která sníží negativní vliv světelného znečištění (např. návrhem takového způsobu osvětlení, které zajistí, aby světlo nebylo rozptýlováno po okolní krajině, ale směřovalo přímo na sjezdovou trať, případně volbou vhodného barevného spektra a intenzity apod.)

- podporovat omezení sjezdového lyžování ve volné krajině – freeride, skialpinismus (např. nalezením vhodných tras mimo MZCHÚ v přírodně méně citlivých lokalitách)
- zajistit vhodný letní management sjezdových tratí mimo les (kosení, pastva, nikoli mulčování), omezit jejich terénní úpravy
- nelyžařské aktivity (snowparky, bobové a sáňkařské dráhy, snowtubing atd.) umísťovat jen v rámci stávajících skiareálů nebo ve vazbě na ně

běžecké lyžování

- udržet síť běžeckých tras bez významného rozšiřování, iniciovat spolupráci jejich udržovatelů k zajištění vhodných propojení
- podporovat strojní úpravu běžeckých tratí v rámci sítě tras, která je dohodnutá s dotčenými subjekty včetně Správy CHKO Jeseníky
- v současných lokalitách s klidovým režimem zachovat režim bez strojní úpravy tras a nepodporovat paralelní zahuštění sítě tras

horolezectví

- umožnit provozování horolezectví ve vymezených horolezeckých lokalitách (dle dohody s Českým horolezeckým svazem), na lokalitách v MZCHÚ (např. PR Rabštejn) pravidelně monitorovat vliv horolezectví na přírodní prostředí
- zimní lezení umožnit za vhodných podmínek v PR Vysoký vodopád, strážní službou zajistit nerozšiřování této aktivity do jiných lokalit (např. do Velké kotliny nebo Divokého dolu v NPR Praděd)

golf

- případné budování golfového hřiště umožnit pouze v okrajových částech CHKO v kontaktu se souvisle zastavěným územím
- při přípravě záměru vymežit přírodně cenné lokality v území (remízky, mokřady apod.) a stabilizovat je při stavbě hřiště i následném provozu
- omezit výstavbu obslužných objektů ve volných plochách hřišť
- prosazovat zachování prostupnosti krajiny z důvodů zachování migračních tras živočichů, podporovat zachování veřejného průchodu osob

ostatní

- vhodnými opatřeními (např. jednáním s příslušnými úřady a provozovateli) chránit hřebenové partie a území NPR před rušením vyhlídkovými lety
- spolupracovat při návrzích nových hippostezek v okolí areálů s chovem koní
- monitorovat distribuci cílových bodů geocachingu („keší“) v CHKO, regulovat jejich umístění v citlivých lokalitách a MZCHÚ
- důslednou strážní službou a informační aktivitou maximálně omezit nedovolené vstupy sběračů lesních plodů na území NPR
- spolupracovat s lesní stráží a Policií ČR při zamezování komerčním sběrům lesních plodů (borůvek) v MZCHÚ a bránění nepovoleným vjezdům
- kontinuálně sbírat a vyhodnocovat data o návštěvnosti ve zranitelných a návštěvnicky exponovaných lokalitách (viz kap. 2.13)

4. Závěrečný přehled prioritních úkolů za celou CHKO

- připravit návrh na nové vyhlášení CHKO ve vazbě na úpravu hranic a zonace, případně ve vazbě na vyhlášení národního parku
- ve spolupráci se správcem lesa zahájit práce na postupném zvyšování ekologické stability vybraných lesních porostů navazujících na horské smrčiny zaměřené na zvýšení jejich pufráčnické schopnosti ve vztahu k šíření kůrovců umožňující naplnění cíle ochrany přírody na území NPR, tj. ponechání vybraných partií lesních ekosystémů samovolnému vývoji
- připravit a provádět efektivní a konsensuální management kleče zaměřený na obnovu fungování vybraných partií subalpínského bezlesí
- vytvářet podmínky pro zachování nebo zlepšení stavu biotopů, které jsou pro Jeseníky charakteristické – biotopy subalpínského stupně, acidofilní a papratkové smrčiny, aktivní vrchoviště a přechodová rašeliniště, rašelinné lesy, květnaté, acidofilní a klenové bučiny
- vytvářet podmínky pro zachování populací druhů ptáků, které jsou předmětem ochrany Ptačí oblasti Jeseníky, a dalších významných druhů (sokol stěhovavý, datlík tříprstý, čáp černý, kulíšek nejmenší, sýc rousný, linduška horská a další)
- pravidelnou péčí, zejména kosením udržovat cenné louky a stanoviště ZCHD a dalších vzácných druhů, při této činnosti vycházet z nejnovějších vědeckých poznatků
- podporovat opatření vedoucí k vyváženému vztahu mezi zvěří a lesními ekosystémy s cílem umožnit reprodukci a odrůstání všech autochtonních druhů dřevin
- chránit lokality druhů s ojedinělým výskytem v ČR (endemity a další druhy, vázané na východní Sudety)
- provádět opatření na likvidaci invazních druhů rostlin, spolupracovat s obcemi, vlastníky a správcem pozemků
- monitorovat ochránářsky významné biotopy a výskyty ZCHD a dalších významných druhů
- podporovat zlepšování druhové skladby a struktury lesů, zejména podporovat vlastníky lesů v ponechávání starých stromů či jejich skupin na dožití
- podporovat realizaci opatření na zprůchodňování migračních překážek na vodních tocích
- v rámci územního plánování a posuzování staveb dbát na zachování typického charakteru krajiny i obcí a respektování tradičního vzhledu staveb
- průběžně a vhodnou formou informovat místní obyvatele i návštěvníky CHKO o přírodních hodnotách území a jejich zranitelnosti s cílem zlepšovat jejich vztah k přírodě a její ochraně
- zachovat a ochránit historická důlní díla, zejména ta, která slouží jako zimoviště netopýrů, jsou významnou mineralogickou lokalitou nebo má význam jejich historické technické podzemí

5. Seznam zkratk

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
BPEJ – bonitován půdně ekologická jednotka
ČIŽP – Česká inspekce životního prostředí
ČOV – čistírna odpadních vod
ČR – Česká republika
EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development (evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova)
EVL – evropsky významná lokalita
CHKO – chráněná krajinná oblast
CHOPAV – chráněná oblast přirozené akumulace vod
k. ú. – katastrální území
LČR – Lesy České republiky, s. p.
LHC – lesní hospodářský celek
LHO – lesní hospodářská osnova
LHP – lesní hospodářský plán
LS – lesní správa
LVS – lesní vegetační stupeň
MaS – podprogram Správa nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích
MK ČR – Ministerstvo kultury ČR
MO – místní organizace
MVE – malá vodní elektrárna
MZCHÚ – maloplošné zvláště chráněné území
MZe – Ministerstvo zemědělství
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
NDOP – nálezová databáze ochrany přírody
NN – nízké napětí
NPP – národní přírodní památka
NPR – národní přírodní rezervace
OPK – ochrana přírody a krajiny
OPRL – oblastní plán rozvoje lesů
PCHP – přechodně chráněná plocha
PLO – přírodní lesní oblast
PO – ptačí oblast
PP – přírodní památka
PPK – Program péče o krajinu
PR – přírodní rezervace
PRO-BIO – Svaz ekologických zemědělců
PS – památný strom
PUPFL – pozemky určené k plnění funkcí lesa
PVE – přečerpávací vodní elektrárna
Q₁₀ – největší průtok povodňové vlny, který je dosažen v dlouhodobém průměru jednou za deset let
Q_{330d} – průměrný denní průtok, dosažený nebo překročený po 330 dní během hydrolog. roku
RBC – regionální biocentrum
TTP – trvalé travní porosty
ÚPD – územně plánovací dokumentace
ÚSES – územní systém ekologické stability
VN – vysoké napětí
VVN – velmi vysoké napětí
ZCHD – zvláště chráněný druh

Zkratky dřevin jsou uvedeny podle přílohy č. 4 k vyhlášce č. 84/1996 Sb., o lesním hospodářském plánování

6. Použitá literatura

- Bezděčka P. (2005): Mravenci Jeseníků (Hymenoptera: Formicidae). In: Campanula, sborník referátů z konference k 35. výročí CHKO Jeseníky, Jeseník, 76–79 pp.
- Bezděčka P. (2009): Historie výzkumu mravenců (Hymenoptera: Formicidae) v Jeseníkách. pp. 36–39. In: Dýma M. (ed.): IX. Svatováclavské česko-polsko-německé setkání v Jeseníku 2009, Sborník referátů z Přírodovědného semináře na téma Živá příroda na Jesenicku – historie zoologických výzkumů, 96 pp.
- Brychtová J. (2000): Vyhodnocení krajinného rázu Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Msc. Archiv Správy CHKO Jeseníky.
- Bureš L. et al. (2008): Analýza antropických vlivů v nejcennějších částech CHKO Jeseníky. Msc., Archiv SCHKOJ.
- Bureš L., Kočí M. (2010): Problematika dlouhodobých změn flóry a vegetace subalpínského stupně Hrubého Jeseníku. Msc. Archiv Správy CHKO Jeseníky.
- Dolný A., Bárta D., Waldhauser M., Holuša O., Hanel L. et al. (2007): Vážky České republiky: Ekologie, ochrana a rozšíření. Vlašim: Český svaz ochránců přírody Vlašim, 672 pp.
- Fanta J. (2007): Lesy a lesnictví ve střední Evropě: III. Počátky organizovaného hospodářství. Živa. 2007, roč. LV, č. 3, s. 113–114.
- Farkač J., Král D. & Škorpík M. [eds.] (2005): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
- Farkač J., Král D. a Škorpík M. [eds.] (2005): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. List of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp.
- Grulich V. 2012: Red List of vascular plants of the Czech Republic: 3rd edition. Preslia 84: 631-645. Praha
- Hanel L., Lusk S. (2005): Ryby a mihule ČR. Rozšíření a ochrana. ČSOP Vlašim, 447 pp.
- Horáček I. et al. (2001): Mezinárodní chiropterologický časopis. Vespertilio ,ČESON Praha.
- Hošek E. (1972): Vlivy minulosti na přírodu a historické zajímavosti v Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. In: Campanula. Sborník Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Ostrava: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 3/1972, s. 103–118.
- Hošek E. (1982): Průzkum dlouhodobého vývoje porostů v oblasti SPR Bílá Opava. Manuskript. Rezervační kniha NPR Praděd Správy CHKO Jeseníky, s. 3.
- Hošek J. (ed.) et al. 2007: Vliv výsadeb borovice kleče (*Pinus mugo*) na biotopovou a druhovou diverzitu arktó-alpínské tundry ve Východních Sudetech (CHKO Jeseníky, NPR Králický Sněžník). Návrh managementu těchto porostů. Zpráva z projektu VaV SM/6/70/05
- Hudec K. a kol. (1994): Fauna ČR a SR, Ptáci 1, Academia, Praha
- Hudec K., Šťastný K. a kol. (2005): Fauna ČR, Ptáci 2/I, Academia, Praha
- Hudec K., Šťastný K. a kol. (2005): Fauna ČR, Ptáci 2/II, Academia, Praha
- Kašák J. (2010): Lepidopterologický výzkum na území CHKO Jeseníky. Závěrečná zpráva o realizaci dílčího průzkumu v rámci projektu Vytvoření komplexního monitorovacího systému přírodního prostředí Moravskoslezského kraje.
- Kolektiv (1961): Jesenicko z kraje pod Pradědem. Osvětový dům v Jeseníku.
- Kratochvíla L. et al. (2002): Nerostný surovinový potenciál CHKO Jeseníky a limity jeho využití. UNIGEO a. s.

- Kupka J. (2010): Krajiny kulturní a historické. Vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz. Praha: ČVUT
- Lusk, S., Hanel, L., Lusková V., Lojkásek, B. a Hartvich, P. (2006): Červený seznam mihulí a ryb České republiky – verze 2005. Biodiverzita VI, 7-16.
- Maděra P. et.al. 2011: Geobiocenózy horní hranice lesa a vliv porostů borovice kleče na horskou krajinu v Hrubém Jeseníku a rizika, spojená s jejich odstraněním. Závěrečná zpráva výzkumného projektu Grantové služby LČR
- Mlíkovský J., Stýblo P., [eds.] (2006): Nepůvodní druhy fauny a flóry České republiky. Praha. ČSOP, 496 pp.
- Novák J., Petr L., Tremel V. (2010): Late-Holocene human-induced changes to the extent of alpine areas in the East Sudetes, Central Europe. *The Holocene* 20(6): 895–905.
- Nožička J. (1957): Přehled vývoje našich lesů. Státní zemědělské nakladatelství. Praha, 459 s.
- Poprach K. (2010): Mapování hnízdního rozšíření ptáků v CHKO Jeseníky.
- Pouba Z. et al. (1962): Vysvětlivky k přehledné geologické mapě ČSSR 1 : 200 000. Ústřední ústav geologický Praha
- Přehnal J., Mareš V. (1979): Využití prvků lidové architektury v oblasti Jeseníků pro rekreační výstavbu. VUT Brno – fakulta architektury
- Quitt, E. (1971): Klimatické oblasti Československa. *Studia Geographica*. GgÚ ČSAV, Brno, 73 pp.
- Šťastný K., Hudec K. a kol. (2011): Fauna ČR, Ptáci 3/I, Academia, Praha
- Šťastný K., Hudec K. a kol. (2011): Fauna ČR, Ptáci 3/II, Academia, Praha
- ÚZEI 2011: "Příprava obsahu AEO v rámci PRV 2014–2020", výstup TÚ ÚZEI 4218/2011
- Vorel I. et al. (2006): Hodnocení navrhovaných staveb a využití území z hlediska zásahu do krajinného rázu. Praha: ČVUT
- Vorel I. et al. (2011): Preventivní hodnocení území CHKO Jeseníky z hlediska krajinného rázu podle § 12 zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- Vorel I., Kupka J. (2010): Aktuální otázky ochrany krajinného rázu. Praha: ČVUT
- Zuber R. et al. (1966): Jesenicko v období feudalismu do roku 1948. Profil Ostrava
- ČGS – Geofond (<http://geofond.cz>)
- Geologický informační server (<http://gweb.cz>)
- Mapový server CENIA (<http://geoportal.cenia.cz>)
- Portál Natura 2000 (<http://www.nature.cz/natura2000-design3/hp.php>)
- Staré a historické mapy Čech, Moravy a Slezska (<http://staremapy.cz>)